

DIN
CUPRINS**Pagina 2**

- ACTUALITATEA PENTRU TINERET
- Concurs de poezie ; Expoziție la Buzău ; Matineu de proză ; Pe scena Ateneului

Ce și cit învățăm din viața unei personalități

– Edgar Papu : „...Despre Eminescu se poate vorbi la infinit”

Pagina 3**Pagina 5**

- Cronica literară de Al. Piru – Despre India
- O privire către cei care vin – Mircea Ciobanu ; Pentru un spirit critic deschis

- ACASĂ – fragment din romanul „Sacrificiul” de Mihail Diaconescu
 - Poeme de Florența Albu și Theodor Răpan
- Paginile 6-7**

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tinerețului

Anul VII
Nr. 48 (323)
12 pagini — 3 lei
Simbătă
28 noiembrie
1987

Supremul nostru crez

Acum, cînd întregul popor se pregătește să întîmpine prin fapte de muncă și creație marele eveniment politic constituit de apropiata Conferință Națională a partidului, activitatea, viața tuturor fiilor țării reliefează și mai pregnant, sub semnul împlinirii exemplare a politicii partidului, înalta răspundere ce ne revine fiecăruia în parte față de prezentul și viitorul comunist al României, față de destinul nostru revoluționar. Mărturiile acestui adevăr, ale acestui crez suprem sînt profund și convingător dăltuite în geografia materială și umană a poporului român, angajat plenar, cu toate forțele sale, în epopeea eroică a realizării sarcinilor Congresului al XIII-lea — sarcini ale înfloririi multilaterale, ale creșterii nivelului de civilizație și bunăstare. În acest context, puterea noastră de a împlini cele mai cuceritoare proiecte rezidă în unitatea de monolit a poporului și țării, unitate ce se cuvine a ne reaminti și acum, are drept simbol peren marea și eroica faptă a înaintașilor, care, la 1 Decembrie 1918, au împlinit visul de făurire a statului național unitar român.

Este meritul strălucit al tovarășului Nicolae Ceaușescu, cîrmaciul încercat al destinului nostru comunist de a fi imprimat strategiei partidului, muncii și vieții noastre, această dimensiune extraordinară a grijii permanente față de viitor.

Spiritul revoluționar care ne prezidează gîndurile și faptele — el susține și fortifică grija pentru viitorul țării — este atestat de felul în care ne facem datoria, onorăm răspunsurile ce ne revin față de creșterea prosperității patriei, pen-

SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC

(Continuare în pag. a II-a)

Columna dăinuirii noastre (detaliu)

Unde am avut parte de suferințe cel mai mult a venit și cea mai mare bucurie.

Aici la Alba Iulia am fost ocărîți, umiliți, zdrăbiți cu roata, dar ne înfrînți pentru că omul cînd este pătruns în lucrarea lui de dreptăți și adevăr nu poate fi de nimenea biruit.

— Horia, aici, în miez de iarnă, tras pe roată, împărțite mădulele lui pe sate, inima îngropată pe dealul Căpățînilor, a lăsat o candelă singerie, aprinsă, îngînd amurgurile și răsăriturile din generație în generație. Mai

adîncă și tulburătoare decît a oricui era suferința dusă pînă la capăt — cu acea rugă finală și mai tulburătoare, cerînd iertarea prigonitorilor

Indură-te, stăpîne, și-i dă pe veci viață”.
A biruit la Alba Iulia, așa cum spunea atunci un istoric german, acel fluviu subteran

Prag nins

săi așa cum o reia în rugăciunea unui dac Mihai Eminescu.
„Iar celui ce cu piatră mă va izbi în față

ce irumpe la suprafață după veacuri de curgere în adîncuri întunecate, dar ireversibil într-o viață și lumină.

Dacă an de an gîndul și pașii noștri calcă pragul nins al acestei catedrale zămislite din lacrimi și speranțe ajunse tîrzie și certitudinî aici la Alba Iulia, asta o facem pentru a fi mai buni și mai așezați, mai dreپți și mai vrednici, mai deschiși suferințelor allora, readeverindu-ne spiritul de jertfă și de răbdare întru edificarea unei umanități atînsă de dorul desăvirșirii în spiritul Logosului intrupat în istorie.

IOAN ALEXANDRU

Pagina 8

- LUMEA ARTELOR
- Film
- Muzică
- Plastică
- IDEI
- Hora tuturor românilor

● Ancheta noastră : ESTE OPERETA UN GEN ARTISTIC DESUET ?

Pagina 9**Pagina 11**

- Gabriel Garcia Marquez : DRAGOSTEA ÎN VREME DE CIUMĂ
- Pași prin bătătura planetei : MARELE CANION VĂZUT DE APPROAPE

Supremul nostru crez

(Urmare din pag. 1)

tru realizarea obiectivelor stabilite de partid și asumate conștient și activ de întregul nostru popor. Încrederea în noi înșine, în puterile noastre, în idealurile pe care le avem, se validează la locurile de muncă și prin aceasta validăm răspunderea și grija pentru viitorul poporului cărui îi aparținem.

Viitorul României socialiste se află în mâinile noastre prin aceea că luptăm pentru cauza partidului, sintem decizi să infăptuim exemplar strategia comunistă a dezvoltării multilaterale a țării. Desigur,

tot ceea ce facem aici, toate împlinirile la care aspirăm nu sînt posibile decît în condiții de pace, într-un climat internațional marcat de colaborare și prietenie între toate popoarele lumii. Lupta pentru pace a poporului român, a strălucitului nostru conducător de partid, țară și popor — tovarășul Nicolae Ceaușescu, se exprimă primordial prin muncă, dar și prin acțiunile întreprinse în concertul luptei tuturor popoarelor pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună. În acest sens, recenta vizită oficială de prietenie în-

treprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în R. A. Egipt, adaugă un nou și strălucit argument pentru amplul și consecventul demers politic și moral al României în sprijinul acestor nobile idealuri.

Așadar, grija noastră pentru viitorul țării se armonizează firesc și profund cu grija pentru viitorul umanității, iar prin aceasta se legitimează și mai convingător răspunderea și acțiunea vizind triumful mărețelor idealuri ale socialismului și comunismului.

ACTUALITATEA PENTRU TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Întîlnire cu cititorii

În zilele de 25 și 26 noiembrie, un grup de scriitori din Capitală s-a întîlnit cu oamenii ai muncii din județul Buzău. Manifestările literar-culturale au avut drept generic: „Sub semnul întîmpinării cu rezultate superioare a Conferinței Naționale a partidului — actul de creație literară puternic ancorat în viața social-economică a țării”. Au participat, în calitate de oaspeți: D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Nicolae Dragos, Valeriu Răpeanu, Radu Cărneci, col. Constantin Zamfir, Ion Băieșu, Traian T. Coșovei, Nicolae Iliescu.

Cu ocazia aceasta, într-un cadru festiv, a avut loc ședința de constituire a Cenaclului literar „Vasile Voiculescu”, avînd rolul de cenaclu reprezentativ al județului, sub patronajul C.J.C.E.S. Buzău, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor. Cenaclul are 20 de membri fondatori, autori de cărți, care trăiesc și scriu în județ, iar conducerea sa a fost încredințată scriitorilor Radu Cărneci, din partea Uniunii Scriitorilor, președinte de onoare, Corneliu Ștefan, președinte, și Alex. Oproescu, secretar.

Salonul literar

de la Dragosloveni

Tradiționala manifestare literară se va desfășura în zilele de 28 și 29 noiembrie, la Focșani. Și-au anunțat participarea scriitorii: Viorel Știrbu, Vasile Petre-Fati, Apostol Gurău, M. Mureșanu, Mircea Radu Iacoban, Horia Zilieru, Andi Andries, Sergiu Adam, George Genoiu, Mircea Ciobanu, Alexandru Balaci, Gheorghe Istrate, Anghel Dumbrăveanu, Ion Roșu, Nicolae Prelipceanu, Mircea Micu, Radu Cărneci, Nicolae Iliescu. Vor avea loc numeroase întîlniri cu cititorii din localitățile județului.

Concurs de poezie

În zilele de 4 și 6 decembrie, Casa de Cultură, a Științei și Tehnicii pentru Tineret din Botoșani organizează concursul de poezie „Aripi de lumină”, ediția a II-a. Sint chemați să participe toți membrii cenaclurilor și cercurilor literare de pe lângă casele de cultură, ale științei și tehnicii pentru tineret și cluburilor tineretului. Scopul acestui concurs de poezie este stimularea creației tinerilor poeți în direcția abordării unor teme lirice majore: dragostea pentru partid, țară și popor, slăvirea eroilor neamului, elogiul mărețelor realizări ale socialismului în România, oglindirea frumuseților patriei.

Simpozion

În cadrul manifestărilor literar-culturale „Poarta Bucureștilor”, s-a desfășurat la Buzeni, în ziua de 26 noiembrie, un simpozion cu tema „Tinerii în dialog cu scriitorii”. Au participat: Alexandru Balaci, Ion Hobana, Corneliu Leu, Vasile Chiriac. A avut loc o întîlnire cu cenaclurile literare.

Afiș plastic bucureștean

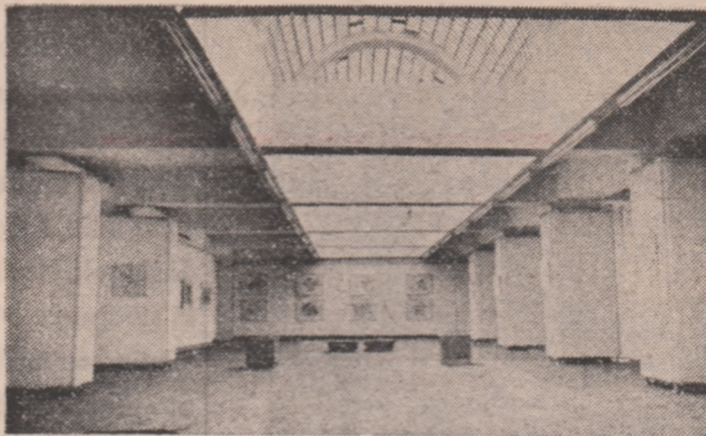
...bogat, interesant, variat. O săptămîna marcată de forfota mai multor vernisaje. Recomandăm așadar iubitorilor de artă să zăbovească în sălile de expoziții ale Capitalei, și să facă din popasul în fața lucrărilor de artă tot atîtea prilejuri de bucurii spirituale. La sala Dalles mai este încă deschisă expoziția de pictură, sculptură, grafică și artă decorativă a filialei U.A.P. din Arad, moment semnificativ din viața artistică a orașului și a activității plasticienilor din întregul județ. Tot la sala Dalles (în așa-numitele săli ale „Dallesului vechi”) personala de sculptură Valentina Bostină.

Panouri decorative și design vestimentar propune Heana Sbărcea-Mureșan („Eforie”), expoziție careia îi face pandant cea de design-obiect a lui Mihai Năzarie („Căminul artei” — etaj).

Tinărul Mircea Tobătan va deschide o expoziție de pictură la sala „Atelierului 35”.

În sfîrșit, două personale una de grafică — Mariana Popa („Orizont”) și alta de pictură — Elena Herța-Urdăreanu („Simeza”) dau culoare acestor trasee printre stilurile și personalitățile oferite spre judecarea critică publicului, dau un minonat prilej de meditație celor ce vor să afle unde și cum se afirmă valorile în arta plastică.

Cu autoritatea bineștiută, cu greutatea și profunzimea unei grafici moderne, Vasile Dobrian, („Căminul artei” — parter), meșter vechi de-a pururi tinăr, ne cheamă iarăși, cu armoniile de culoare și echilibrul formelor să ne împărtășim din semnul artei.

Expoziție la Buzău

Simona Popovici, tinără artistă născută la Brașov, formată la școala artistică bucureșteană și activînd la Buzău, se impune printre autorii de imagini desenate de valoare, instaurîndu-se firesc dar autoritar în grupul acelor creatori de imagini pentru care realitatea este un inepuizabil teritoriu de investigație, de uimire și incintă.

Subiectele ei sînt simple, desenul însă e cu surpriză: dincolo de construcția imaginii, dincolo de echilibrul ei și de frumoasa punere în

pagină, linia e pe rînd liniștită, nervoasă, calmă, rigidă, mlădioasă, tăioasă, mereu elocventă și deloc vorbăreată. Spune adică mult și interesant, fără risipă de mijloace.

Expoziția de la Buzău, a tinerei plasticiene, completează personala de la București cu imagini noi, de valoare egală, dar și cu surpriza unor unghiuri inedite de abordare a datului vizual în care desenul rămîne principală virtute (artistică) a autoarei.

Vă invităm la

Cenaclul literar-artistic Confluente

Joi, 3 noiembrie 1987, ora 18, la sediul Ansamblului artistic al U.T.C. (str. Gutenberg nr. 19), va avea loc cea de-a doua ședință a Cenaclului literar-artistic CONFLUENTE, cenaclu deschis tuturor creatorilor tineri.

În cuprinsul manifestării: poezie, proză, muzică, plastică — premiere literar-artistice.

Printre invitați se vor număra personalități de prestigiu ale culturii noastre.

Rotonda M. L. R.

În ziua de 26 noiembrie, ora 15, la Muzeul Literaturii Române a avut loc o nouă manifestare din ciclul „Interferențe literar-muzicale”. Avînd ca temă de dialog „Vocația umanist-patritotică a literaturii și muzicii contemporane”, acțiunea a reunit pe Alexandru Andrițoiu, Emil Manu, Vasile Tomescu, Dan Tărchilă, Doru Popovici. În încheiere a fost prezentat un recital literar-muzical.

Pe scena Ateneului

● În această seară, scena Ateneului are ca oaspete pe mezzosoprana Roswitha Sperber (R.F.G.) ● Miine seară, tot la ora 18 și tot în Sala Mare, va avea loc un recital de orgă al Magdalenei Czajka (R.P. Polonă) ● Sala Studio găzduiește marți, 1 decembrie, „episodul” 14 din „Tribuna tinerilor compozitori” ● În concertul vocal-sinfonic, care va avea loc în Sala Mare a Ateneului, în zilele de 3 și 4 decembrie, este cuprinsă și cantata „Cîntare omului”, pe versuri de Tudor Arghezi.

„Matineu de proză”

Un concurs de proză scurtă, intitulat „Matineu de proză”, a organizat Muzeul de literatură al Moldovei în colaborare cu revista ieșeană „Cronica”. Desfășurat în cadrul acțiunilor culturale reunite sub genericul Zilele „Mihail Sadoveanu”, concursul a ajuns în acest an la ediția a III-a. Juriul, alcătuit din Val Condurache (președinte), Valeriu Gherghel, Constantin Parascan, Ion Tăranu și Lucian Vasiliu (membri) a acordat premiul următorilor autori: Sergiu Vilcu (premiul I), Dana Fulga (premiul II), Dana-Maria Manu (premiul III). Revistele „Cronica”, „Opinia studentescă” și Muzeul de literatură a Moldovei au acordat, la rîndul lor, premii. Invitați la „Matineu...” au fost scriitorii Corneliu Ștefanache, Constantin Zărnescu, Mihaela Arsenescu-Werner, Florin Mircea, Adi Caraulceanu.

Ce e nou in edituri Interlocutor astăzi George Sorin Movileanu

— Se poate aprecia că în ultimii ani cartea de artă a devenit o prezență tot mai marcantă, mai diversă, cu tendința de a acoperi o arie cit mai largă de preocupări. Puteți să ne explicați acest proces?

— Este vorba, într-adevăr, de un proces complex și îndelung, ce își are punctul de pornire cu ani în urmă, în 1952, în momentul înființării Editurii Meridiane, prima editură de la noi specializată în direcția publicării cărții de artă. Editura și-a conturat profilul în timp, colectivul ei acumulînd experiența necesară elaborării și proiectării acestui gen pretentios de carte și străduindu-se să definească un program editorial structurat pe ideea punerii în valoare, cu precădere, a patrimoniului artistic național, cit și a celor mai semnificative momente ale evoluției artei universale. Volumele publicate de-a lungul anilor au determinat, în mod firesc, formarea unui public receptiv, dornic să-și lărgescă permanent orizontul de cunoaștere, iar interesul acestui public pentru tot ceea ce înseamnă adevăr și frumos artistic încercăm să-i răspundem prin diversificarea tematică a studiilor și cercetărilor monografice sau de sinteză consacrate artei plastice, artei populare, teatrului și cinematografului, precum și a albumelor pe care le încredințăm tiparului.

— Cum se explică apariția unui număr din ce în ce mai mare de lucrări de artă și despre artă în tiraje de masă?

— Creșterea exigenței în toate domeniile vieții socio-economice și cultural-artistice are consecințe fertile și în cîmpul nostru de activitate, valoarea științifică, artistică, educativă și formativă a unei lucrări de artă fiind criteriul esențial ce determină includerea ei în planurile de apariții. Iar valoarea lucrărilor publicate în anii din urmă, actualitatea lor s-au reflectat în mod nemijlocit în tirajele solicitate de rețeaua de difuzare, în ecoul pe care l-au înregistrat în conștiința cititorilor, în rapida lor epuizare.

— V-ați făcut o tradiție din prezentarea, pentru publicul larg, a artiștilor autohtoni...

— De fapt, a întregului patrimoniu artistic național, cercetărilor și albumelor cu caracter monografic dedicate unor reprezentanți de seamă ai picturii și sculpturii românești, moderne și contemporane (cum sînt, de pildă, aparițiile din acest an consacrate lui Pallady, Dă-răscu, Băncilă, Băieșu, Ciucurencu, Gh. Anghel, Iulia Oniță, C. Blendea sau Paul Vasilescu) alăturîndu-li-se edițiile prin care sînt readuse în actualitate scrierile unor personalități ale vieții noastre științifice și culturale, precum și volumul unor reputați exegeți ai istoriei și culturii românești, cum sînt — pentru a ne referi la recente premiere editoriale — acad. Virgil Vătășianu cu volumul său de Studii de artă veche românească și universală sau Răzvan Theodorescu cu Civilizația românilor între medieval și modern.

— Se poate vorbi despre o artă de a călători prin artă?

— Desigur, în cazul nostru, al unei edituri „de profil”, „arta de a călători prin artă” înseamnă, de fapt, priceperea de a selecta și introduce în circuitul viu al culturii noastre lucrări de referință privind cele mai importante momente și perioade ale evoluției culturii și civilizației umanității, de a configura în timp un atractiv itinerar spiritual. Catalogul „Bibliotecii de artă” — ajunsă nu de mult la numărul 450 — cred că poate dovedi cu prisosință măsura în care Editura Meridiane reușește să-și implinească și în această direcție menirea.

Interviu realizat de
ARETA ȘANDRU

— Modelul dv. major, ați mărturisit-o de atâtea ori, rămâne, indiscutabil, Tudor Vianu. Să începem discuția noastră de la această incitantă afirmație pe care o faceți despre el: „Vianu a fost cel mai strălucit profesor pentru perioada de formare, de construcție a unui tânăr. Nu cred că a avut egal în lume“.

— Cu Vianu am avut o relație excepțională. Am auzit de el de la Bob Bulgaru. Încă din liceu am început să citesc primele cărți ale lui: *Masca timpului* și *Fragmente moderne*, cunoscutele eseuri de tinerețe. Chiar în acei ani, înainte de a-l cunoaște, am frecventat unele cursuri ale sale. Și de atunci mi-am format o idee cu totul deosebită despre acest om. Venise din Germania, de la Tübingen, cu o metodă extraordinară de temeinică în estetică și, în general, în gândire. Era un om care știa să gândească și, în același timp, să fie clar și profund. Mai mult, știa să fie elegant și să fie esențial. Însăși înfățișarea lui era impunătoare. Avea un cap de Napoleon, dominator. Era totdeauna îngrijit imbrăcat. La-nceput purta numai haine negre și gulere tare. Impunea deopotrivă prin statura sa și prin vocea lui, o voce rezonantă, de bronz, o voce care te coplesea numai prin sunetul ei. Toate acestea, legate laolaltă, creau o aură în jurul ideilor acestui om.

A predat estetică, filozofia culturii, a predat și sociologie, în toate fiind un excelent cunoscător, un inițiat în ultimele noutăți din fiecare domeniu, comentându-le pe toate, asimilându-le atât de complet și atât de clar încât nu mai rămânea nici un rest. Cine îl auzea vorbind și cine era cu el, dincolo de această rigurozitate perfectă a omului, dincolo, în subtonul lui, vedea niște cărări înflorite.

— Ce colegi de facultate ați avut?
— Pe Constantin Noica, care a fost și bibliotecar la *Istoria Filozofiei*, la profesorul Petre Negulescu. Și, pe urmă, alți colegi, care n-au fost pentru mine chiar colegi de facultate, fiecare făcând altă secție. Pe urmă, am fost coleg de facultate și cu fostul meu coleg de liceu Bob Bulgaru, cu un Bob Bulgaru care era un excelent, un mare latinist. Am fost coleg cu el, la *Latină*. Bulgaru fiind cel care urmărea până în pinzele albe gîndul ascuns al unui poet latin sau al unei fraze foarte complexe ciceroniene.

— Să ne oprim, în continuare, asupra începuturilor dv. publicistice.

— Aplicarea mea era către concret. Așa cum a fost la Blaga, la Vianu, la Călinescu. Adică către un obiect anume, fie artistic, fie literar, fie contingent sau social. Un obiect însă nu privit descriptiv, ci privit analitic și în rădăcina lui. Adică, orice obiect, fie de artă, fie de gândire, fie de literatură, să fie prilej sau pretext pentru a gândi asupra lui. Trebuia să am acest imbold al obiectului pentru ca să gîndesc. Așa au fost scrierile mele de început. Mi s-a părut totdeauna foarte riscant și foarte steril, sterp, faptul de a gândi fără să am o bază, o rădăcină care să mă lanseze în gândire.

Primul articol l-am publicat în ziarul „Cuvîntul“ din 1929 și l-am semnat numai cu inițialele E. P. Este foarte curios cum criticul de artă Petre Oprea a putut din aceste inițiale să-și dea seama că e vorba chiar de mine. Nu știu cum a putut ghici. Era un grup artistic, „Grupul celor patru“, din care făceau parte unii pictori care au ajuns pe urmă figuri celebre, universale, cum au fost Victor Brauner, despre care vorbește și Caillois în *In inima fantasticalului*, sau Marcel Iancu, unul dintre marii arhitecți, pe plan universal. Era și Corneliu Mihăilescu, o figură universală, el fiind unul din promotorii avangardei italiene în artă. Despre ei am scris acel articol în „Cuvîntul“.

— Răspintii — forme de viață și cultură, tipărită „la Tiparul Universitar“, pe cheltuielă proprie — apare în 1936. În ce fel vă marchează această primă carte a dv. ?
— *Marchează, în genere, prima carte un creator?*

— Vedeți, nu m-am gândit la lucrul acesta. Dar eu cred că da, fiindcă prima mea carte este, în auz, ceea ce eu trebuia să fiu mai târziu. Deși nu eram atunci, și nu aprob ceea ce am scris atunci. Natural că un articol despre originea romantismului cuprins în *Răspintii...* l-am dezavuat, mai târziu, cînd am scris *Existența romantică*, lucrare care cuprinde o cu totul altă orientare. Totuși, acel articol rămîne o primă expresie autentică a mea, prin faptul că am căutat, că am dorit să caut. Nu era atât de important să găsesc, cît mai cu seamă să caut. Aflarea unui răspuns la ceea ce căutam era ceva relativ. Și acum sînt de aceeași părere: a găsi o soluție, este mai puțin important decît faptul de a o căuta. Căutarea este fecundă. Dacă te oprești la o soluție anume, aceea te stochează, te fixează într-un anumit punct de unde nu poți să mergi mai departe. Eu totdeauna, chiar și cînd am găsit soluții, am fost pentru formele deschise în cultură, acelea care dau o ieșire către altceva și nu într-altceva.

— Cum ați caracteriza pe scurți spiritualitatea românească în perioada interbelică?

— Acum este momentul primei mari maturități a culturii românești. Este momentul cînd cultura românească, capabilă nu numai să asimileze și să se sincronizeze, cum spunea E. Lovinescu,

începe să constituie și un model pentru alte culturi. Dacă unii scriitori români de acum s-au ilustrat după război în alte culturi și în alte limbi, este numai datorită faptului că în epoca interbelică ei au fost creatori în primul rînd în cultura românească. Deci, este pentru prima dată cînd cultura românească, după părerea mea, poate radia în toate părțile.

— L-ați cunoscut bine și pe George Călinescu.

— Am avut prilejul de a participa direct la actul de naștere a „Jurnalului literar“ de la Iași. Trebuia să ne întîlnim, cu acest prilej, mai mulți scriitori, ca răspuns la convocarea lui Ivascu. Eram eu; era Traian Gheorghiu, un dramaturg de la Iași, era Mircea Mancaș și alții. Eram convocați la Corso, care era un fel de Capșa a Iașului în acea vreme. Sosind acolo primul, n-am găsit pe nimeni cunoscut. Am văzut o persoană pe care n-o mai cunoscusem, care părea a căuta, de asemenea, pe cineva. Zic: „Si dv. îl căutați pe domnul Călinescu?“ „Păi eu sînt Călinescu“, vine răspunsul imediat, criticul fiind foarte contrariat că nu-l știam. Cu ocazia aceea ne-am și împrietinit. Au fost discuții asupra ziarului și mi-am dat seama de cîtă simbioză avea acest om în

că o are orice cărturar român, orice român.

— În ce constă „taina“ creației eminesciene?

— Taina creației eminesciene nu constă atît în faptul că poetul român este unul dintre cele mai mari genii ale lumii. Pentru cei ce l-au pătruns pe Eminescu și au pătruns și alte literaturi — nu se poate vorbi despre Eminescu bine dacă nu știi și alte literaturi, alte culturi — marea taină este nu genialitatea lui excepțională, care-l face egal cu un Dante sau un Shakespeare, cu un Cervantes sau un Goethe ori cu un Tolstoi, ci faptul că numai pînă la vîrsta de 33 de ani el a putut să realizeze ce valoare ceea ce celalalt au realizat, cei mai mulți, numai după 50 de ani. Deci această imensă precocitate a lui Eminescu, care cu siguranță ar fi spus încă mai mult dacă trăia, mie mi se pare a fi cu adevărat un fenomen inexplicabil de ordinul miracolului. Întîi de toate, cum de a putut acest om să-și însușească o cultură atît de imensă, fiindcă tot scriitorii mari ai lumii sînt erediți mari — deci, cum de a putut numai pînă la vîrsta aceasta să realizeze o asemenea cultură? Cînd a avut timp să o asimileze, să o prelucereze și să cîntărească asupra ei? Cînd a avut timp să

„Contemporanul“, și care se numea *Galaxia Eminescu*, am încercat să arăt că în fiecare articol pe care Eminescu l-a publicat în „Timpul“ sînt aceleași întrebări, cu aceeași genialitate puse, care există și în *Serisoarea I*.

— Sinteti creatorul unui concept mai mult decît incitant, bogat în semnificații rodnice pentru cultura noastră, protocronismul românesc. S-a scurs, iată, un deceniu de la apariția cărții *Din clasicii noștri, unde propuneti acest termen*. Disputele vii, pro sau contra, deși încă nu s-au stins în întregime, cred că fac posibil, un prim bilanț, asupra importanței ideii de protocronism pentru cultura noastră națională.

— În 1977, cînd apare *Din clasicii noștri*, aveam cu mult mai puțin material decît posed astăzi pentru susținerea ideii de protocronism românesc. Dar, ceea ce este cert cu totul este că încă de pe atunci — și lucrul acesta se poate spune cu tărie — protocronismul nu era o teorie fluctuantă, subiectivă.

De fapt acest termen, protocronism, s-ar putea naște și prioritate românească. Am preferat însă termenul protocronism, cu expresie polemică față de sincronismul lui Lovinescu. Protocronismul este, în esență, nu expresie contradictorie față de sincronism, ci numai contrară, adică complementară. Poate să existe sincronism, însă pe lângă el există și un protocronism românesc. Dar lucrul acesta l-am mai explicat chiar în prefața cărții mele. Există, în fapt, numeroase priorități românești declarate la noi în atâtea domenii: în domeniul matematicii, în domeniul tehnicii, în muzică etc. De ce în poezie, în literatură n-ar fi? Sigur că există și în literatură asemenea priorități și lucrul acesta este precis posibil a fi indicat.

— Vă gândiți la o lucrare viitoare despre protocronism?

— Nu. Nu mă gîndesc, vîrsta nu-mi îngăduie acest răgaz. *Din clasicii noștri* reprezintă, în intenția mea, o deschidere benefică către această problemă. Pentru că protocronismul românesc nu este numai o idee, o simplă idee, fie ea foarte fertilă, ci este constatarea unui fapt real, obiectiv.

Încă înaintea mea sînt atîția care au subliniat înălțătatea românești în cultura universală. A fost Nicolae Iorga, care a scîlbat înflorirea lui Cantemir în materie de istorie. Tot el susține că Stoilnicu Cantacuzino este primul în lume care folosește în istorie date ale folclorului. Pe urmă Tudor Vianu, care arată că pînă la *Le feu*, a lui Al. Macedonski, este prima lucrare în sens pirandellian, scrisă însă de un român. Vladimir Stănescu arată că Mihail Dragomirescu este primul care scrie în Europa o știință a literaturii. Acestea sînt lucruri care se pot constata foarte ușor.

Deci sînt atîtea care s-au făcut și inițiativa mea. Eu nu sînt primul care am susținut inițiativa românești pe plan universal, dar sînt primul care m-am gîndit să le leg într-o idee, în ideea de protocronism, pe care azi, la zece ani de la lansarea ei, o văd mult întărită.

— Care este, în opinia dv., semnul distinctiv al cărturarului român?

— A trebuit să ne apărăm drepturile și să vorbim mereu despre istoria noastră, despre existența noastră. În alte literaturi există teme istorice legate de alte popoare. În piesele lui Schiller, de pildă, este vorba și despre francezi și despre spanioli și despre italieni și așa mai departe, despre englezi. Pe cînd la noi, în literatura istorică este vorba numai și numai despre români. Nu există aproape nici o operă valabilă istoric sau dramă românească în care să nu se vorbească exclusiv despre istoria noastră. Acest fapt nu probează, care, tocmai aceea scriere „cu singe“ despre care amintea Nichita Stănescu într-un poem? Nu demonstrează, oare, nevoia eternă de a spune mereu că sîntem, că existăm din adînc, din profund, din străfund, ca să ne apărăm? Este, nu-i așa, o oglindire perfectă a poporului român în literatură sa.

— Care sînt formele ignoranței în cultură?

— În primul rînd brutalitatea, apoi dogmatismul și injustiția. O cultură în care intră aceste elemente, natural nu poate da expresii majore într-însa.

— Afirmați într-un interviu mai vechi: „Idealul meu este ca omul (n.n. omul din scriitor) să se ridice la nivelul scriitorului“.

— Există de multe ori un divorț accentuat între acțiune și gândire. Altoroi gîndirea poate să fie perfectă și comportamentul să lase de dorit. Ceea ce nu se întîmplă la greci, de pildă. La vechii greci niciodată n-ai să surprinzi un dezacord între gîndirea și comportamentul lor. Exemplul lui Socrate va fi pururi pilduitor în acest sens. Scriitorul, de fapt, ce dă din el? Dă lamura dă partea cea mai bună dintr-însul, nu? Dacă-l depozedezi pe scriitor de acest, cum să zic, de acest mărgăritar al scrierii lui, el rămîne un om ca toți oamenii, cu slăbiciunile lui, cu toate ale lui. Sigur că este, într-un anume fel, o utopie ca omul din scriitor să se ridice totdeauna la nivelul scriitorului. Este, într-adevăr, foarte greu. Dară să nu uităm ce spune Goethe: „Omul se străduiește / Atîta vreme cît trăiește“.

Interviu realizat de NICOLAE ȚONE

Edgar Papu

„...Despre Eminescu se poate vorbi la infinit“

totul. Cîtă exigență, cîtă răbdare avea pentru desăvîrșire. Ziarul să iasă cît mai bine, să iasă vignetile așa cum voia el și le căuta să fie anume două cărți franceze din veacul al XVII-lea sau al XVIII-lea. Numai cu asemenea rigoare să apară *Litera* să fie așa și nu altfel. Totul era la el extrem de exigent și de riguros.

— Care este părerea dv. despre *Istoria... lui Călinescu*?

— *Istoria lui este o expresie unică, cred, nu numai pentru noi, nu numai pentru literatura noastră. Este o operă unică pe plan universal. Întîi un roman al literaturii și literaturii române, desigur. Or, nimeni n-a scris un roman al literaturii franceze, germane etc. Toți au scris, mai mult sau mai puțin, o operă care oricît de ademenitoare și oricît de frumos scrisă, a fost totuși o operă didactică. La Călinescu această operă este un roman al literaturii române, un roman de geniu. Am această părere și acum, deși nu împărtășesc chiar în totul ceea ce afirmă criticul aici, dar forma mentis a acestei cărți este pentru mine admirabilă.*

— *Vorbiți-mi despre destinul, despre originalitatea literaturii române în lume.*

— As spune ai întregii culturi românești. Este o cultură ce se realizează foarte greu, dar din care, așa cum am arătat în diferite lucrări ale mele, se realizează alte culturi. De ce se realizează greu această cultură? Fiindcă ea este o cultură continuu întreruptă. Aici s-au dezvoltat spirite mari în cursul mileniiilor. Se pare că în neolitic Cucutenii și Gumelnița au fost centre mari de cultură, care au iradiat peste tot în jur. Dar, nu-i așa, n-a avut sorți de izbîndă acest pămînt fiindcă a fost mereu întrerupt de cutremure istorice.

— *Vom reveni asupra acestei probleme cînd vom vorbi despre protocronismul românesc. Să ne oprim, deocamdată, la Poezia lui Eminescu, carte pe care ați publicat-o în 1971. Care este geneza ei?*

— La baza lucrării pe care o numiți stă admirația mea imensă față de poezia eminesciană. Admirație pe care cred

se realizează în orice domeniu și, în același timp, să ajungă pînă la ultima perfecțiune a versului în românește? Cum a fost cu putință să facă ei toate lucrurile acestea atît de repede? Cei mai mulți dintre poeții secolelor trecute și chiar ai prezentului au creat, cu foarte mici excepții, marile lor capodopere după 40 de ani. Or Eminescu a creat un *Locașul* sau, încă mai înainte, *Memento mori*, care sînt opere egale cu cele mai mari care s-au scris vreodată, la o vîrstă incredibil de tină.

— *Se apropie Centenarul morții sale. Ce credeți că încă nu s-a făcut în cultura românească pentru geniul nostru național?*

— Cred că nu se va face niciodată de ajuns de mult pentru Eminescu, oricît de multe lucruri s-ar realiza pentru el, pentru opera lui. Fiindcă despre Eminescu se poate vorbi la infinit.

Noi sîntem mai contemporani cu Eminescu acum decît cei care au trăit în anii lui, pentru că noi, în lumina a ceea ce sîntem astăzi, putem vedea ceea ce contemporanii săi n-au putut să vadă. Cei de după noi vor fi și mai contemporani cu Eminescu, deoarece vor putea iarăși surprinde și detecta ceea ce noi încă n-am putut să prindem din acest geniu cu resurse și adîncimi de gîndire și simțire infinite.

Cît despre Centenarul morții lui Eminescu, cred că ar trebui pregătită o lucrare deosebită, extraordinară. Se va încheia, e drept, în vederea marcării acestui eveniment uriaș, *Ediția Eminescu*, una dintre marile cuceriri ale vremii noastre, dar nu cred că este de ajuns pentru cît datorăm poetului nostru național. Mă gîndesc că se mai pot face încă foarte multe la noi în ceea ce privește, mai ales, ziaristica lui Eminescu.

Pentru el cel mai simplu articol era o adevărată enciclopedie. Fiecare însemnare a sa era pregătită cu cărți, cu informații culese din toate părțile. Nimic în publicistica sa nu era un lucru lipsit de adîncime, un lucru volent. Eu, într-un mic material pe care l-am avut în

CARTEA DE POEZIE

O anti-retorică *)

Poezia Cleopatrei Lorințiu, fiind de la o percepție parțială a realității și ridicarea la rang de generalitate a fragmentului se dinamizează ca fiind raționament intelectual, de unde o construcție nu lipsită de rigiditate. Și poate ar rămâne așa dacă nu ar interveni în elaborarea prevalent al jocului, o pornire spre copilăria cu gravitate. Dar acest instinct ludic în elaborare care favorizează spontaneitatea și interzice premeditarea îi acordă paradoxal și un înalt grad de abstractizare — dintre poetele de azi Cleopatra Lorințiu pare singura ce se apropie prin lectură simpatetică de poezia lui Nichita Stănescu.

Decorația naturii se abstrage din contingentele peisajului și decuparea de decor pare sterilizată și eternizată sub "cupole de sticlă" așa cum, să zicem, într-un moleniu viitor, s-ar conserva un "colțisor de natură". Poate nu mai vorbește de monumente ale naturii — invocate chiar prin titluri — cit semnificația rezultă din ideea naturii ca moment, ca uluitoare raritate — Din abstracțiuni / sărim în gol... păstrată într-un carusel de „vederi” postale. Dar nu obsesia poemului cu orice preț, auto-referențial și privind în sine, dar și o eflorescență, o beatitudine de senzații în același text: „O poemă cu orice preț, Gracilă, dacă / se poate. Arciindu-și spinarea, pindind parcă, // Intii durerea, aproape neobservată... / Apoi victoria timpului, Asta e, / o poemă cu orice preț. / Stați și pîndești în noapte / citești semne în praful fătaric / o poemă cu orice preț. (...) / un pom fumegînd, / o variantă a durerii de sine, / ce ciudat, / crezusem că s-a topit, ea, / amuzicarea — / nu rămăsese aproape nimic și totuși / azi dimineață camera era plină de mirosul / frazei galbene”. (Obsesie).

Tot din instinct ludic, acompaniat de o lectură mot dehincă, poeta reabilitează — dar și îl investește cu o funcție ironică — dimnucivul (semnificatoare, cescuță, luminărică, rămurică) și reflectează la o estetică a derizoriului: dar poezia rămîne tot absentă, dificilă, oarecum aridă, zgur-fumoasă, tăiată parcă de o lamă de ferăstrău, fără predictibilitate semantică.

La vîrstă cînd, matică biologică, poezii sint încă tineri creatori, Cleopatra Lorințiu a tipărit doar trei cărți (Regina cu pași furai, „Dacia”, 1977; Peisajul din care lipsese, „Dacia”, 1984) dar s-a exersat îndelung asupra specificului copilăriei fără să-și acrediteze și bibliografia universului infantil. Percepția fabuloasă a lumii, spiritul ludic, mecanismul diminutivului, socratismul inițierilor de acolo provin. Dacă în volumele pentru copii se joacă și se copilărește, aici conștientizează copilăria și stabilește regula jocului, iubirea e un joc și o copilărie, și slalomul existenței („viața? — o ciută nimerită / în traficul de se autostradă”) și expirația finală. Utopia universului infantil însoțește și sentimentul erotic: „De te-ai putea păstra mic / inger aproape — / Miniatură cu ochi levantini, / Așa să-mi destăinui valul înalt / al exasperării, / Pur, pur, istovitor aproape / de te-ai putea ține doar copil, // Iar gîndul să iasă deasupra / pe pietrele calde-ale verii / și să zbură deasupra în aerul dens / unde, lângă o graniță imaginară / cu grănicerii adormiți.” (D).

În această grațioasă miniatură, pîrînd poate fără pondere într-un volum marcat de gravitate, se subliniază o poetică, ideanță lirică, înainte de a anti-retorică: a iubirii, a copilăriei, a jocului. Este idealul poeziei Cleopatrei Lorințiu de a se confesa fără mărturisire, de a povesti fără narativitate, de a face poezie fără exces de lirism și rămîne varianta „deschiderii” cu numele său în partida de șah a poeziei în care joacă cu piesele albe.

AURELIU GOGI

*) Cleopatra Lorințiu — Aproape imaginară, Editura Românească, 1987.

CARTEA DE CRITICĂ

Recitindu-l pe Dostoievski *)

Cartea lui Albert Kovács, „Poetica lui Dostoievski”, reprezintă o contribuție însemnată în ceea ce privește înțelegerea operei marelui scriitor rus, cea mai mare parte din capitolele cărții avînsind puncte noi de vedere.

Încă din primul capitol al cărții, „Estetica și problemele poeziei”, ne aflăm în fața unui Dostoievski mai puțin cunoscut, căci problemele estetice abordate de către scriitorul rus, nestructurate într-o operă se și pun uneori sub semnul întrebării (de aceea se și pune întrebarea dacă Dostoievski sau întilnite în interiorul propriilor sale romane, dobîndesc valoarea prin punerea lor în evidență de către autorul cărții de față, deven esențiale și de neignori pentru orice cercetător ai lui Dostoievski. Referiri cu privire la categoria de frumos, tragic și comic, reflecții asupra genurilor și speciilor literare, prezentarea teoriei realismului autentic, precum și încercarea în structurile narative dostoievskiene din capitolul al doilea al cărții, ne prezintă o imagine inedită a lui Dostoievski preocupat nu numai de idee, dar și de forma ideii.

Departate de a fi singurul punct de rezistență al cărții, cartea în sine fiind un punct de rezistență, excelent redată, „psihologia blestemată”, interpretarea din interiorul fenomenelor, ne oferă imaginea veridică a operei lui Dostoievski care, într-o vreme sfîrșită de adînci condiții, avea să-și găsească vocația de roman al condiției, una să-și găsescă-bilă interpretare.

Interpretarea dată de Albert Kovács „psihologiei blestemate” este inevitabilă înțelegerea mișcării literare universale, tehnica de corelare asociativ — contrastivă a personajelor, propusă de autor, relevînd într-adevăr opera scriitorului ca „un univers artistic inedit”.

Dedublarea, „fenomen preponderent psihic și social la Dostoievski”, apare în largile ei semnificații, făcîndu-se trimiteri și la aspecte ale dedublării la scriitori ca André Gide, la romantici, cu exemplificări în Edgar Poe și Hoffman sau la scriitorii ca Stendhal și Balzac, subliniindu-se că meritul lui Dostoievski este acela de a releva „dezintegrarea ființei umane, dezintegrare determinată de condiții istorice concrete”.

Cu multă acuitate psihologică este tratată varietatea și bogăția caracterologică a operei, unde, vorba unui personaj, „Les extrêmes se touchent”. Dubla percepere ca procedeu de caracterizare deschide largi posibilități introspecției psihologice.

Făcîndu-se distincție între motivul literar și temă (motivul literar va deveni pe parcursul interpretării „unitate structurală purtătoare de semnificații estetice inedite, deci o categorie implicînd, în egală măsură, nivelul semnificativului și nivelul semnificatului, conținutul și forma”) va fi realizată o inedită analiză a complexului de motive din romanul „Idiotul”, evidențiindu-se principiul polarității, al contrastelor și al contrapunctului în organizarea acestui complex și tot în această lumină va fi dată o nouă interpretare nuvelei „Visul unui om ridicol”, unde motivele literare vor dobîndi „un caracter general uman, de natură social-istorică”.

Pe lângă numeroasele merite în domeniul teoretic, lucrarea propunînd noi concepte pentru specialiști, studiul de față oferă cele mai recente viziuni asupra poeziei lui Dostoievski, ne face cunoscută atitudinea autorului în două sau mai multe alternative, atitudine originală, a unuia dintre cei mai profunzi cunoscători ai operei scriitorului rus.

„Poetica lui Dostoievski” de Albert Kovács ilustrează, alături de preocupările lui Valeriu Cristea, Ion Ianoși, Liviu Precupescu etc. interesul crescînd al cercetătorului român pentru opera marelui creator rus.

ELENA CRUCERU

*) Albert Kovács — Poetica lui Dostoievski, Editura Univers, 1987.

CARTEA DE PROZĂ

Transparență și pitoresc

La a doua sa carte de proză, Violeta Miron în-tentic, cu o bună mișcare a limbajului firesc și pitoresc, care îmbogățește proza scurtă de azi cu pagini de reală creație, imaginată din realitatea imediată, cu imagini grăitoare ale mediului familiar. Un simț de observație fin și pătrunzător și o largă palea a nuanțelor semnificative, definitorii pentru caractererele, intimplările și detaliile căroră le dă viață într-un stil degajat, pitoresc, de dinamică oralitate, rețin de la început pe cititorul interesat de proza bună, de literatura adevărată. Din mulțimea faptelor, incidentelor sau a conflictelor care arimă traiul fiecăruia, în viața particulară sau în relațiile cu oameneii, prozatoarea reține și analizează cu acuitate mici istorii ce pot face proza mare, adică valabilă literar, estetic.

Fiecare din cele 14 bucăți ale volumului recent, Scala, e un argument pentru talentul Violetei Miron, incit e greu de inteles cum critica noastră, atit de activă și de generoasă adesea cu volume aproximative, mai ales de poezie, a rămas indiferentă față de cele două volume ale autoarei: și primul ei roman dens: Cocostire sau nalbă (1983) putea spune ceva criticii despre autenticitatea viziunii și scrisului autoarei. Calitățile acestei proze nu se găsesc pe toate drumurile literaturii noastre de azi.

Mediul bine cunoscut al autorii, cu tot cortegiul deprinderilor, al tradiției, al mentalităților, dar și al graiului țărănesc, cel familial, din satul de obirșie, Teișani, apoi din Buzăul liceului, dar și din Capitală, unde lucrează la radio, împreună cu soțul ei, de mai multe ori invocată cu aluzii voalate. — micile ironii nu lipsesc nici în aceste bune —, mediul familial cu multele lui povești și detalii imprevizibile, sugestive pentru cadrul contemporan capătă contur semnificative, cu transfigurări grăitoare. Cum se răzgîndi Doda e povestea unui final previzibil al venerabilei bunici Zina care deodată se simte sleită de puteri și-i anunță pe cei din jur, speriați de evanescența bătrînei, că e pe cale de a-i părăsi, s-o pregătească de ultimul drum. Totul în mare grabă și tulburare, ca apoi, trecînd peste un moment critic, să-și recapete viața, vioiciunea, umorul țărănesc — ritmul vieții revine la normal. Ca și în alte narațiuni rapid derulate, axate pe un nucleu dramatic, structura sintactică, oralitatea limbajului sugerează adecvarea la mediu, tensiunea psihologică și paradoxurile vieții.

Psihologia și paradoxele textelor reține pe cititor: timbrul afectiv care domină atmosfera de gravitate ori de vioicie și umor. Sensibilitatea vie a autoarei deslușește sensuri profund umane în gestul unor personaje care trăiesc o pasiune sau se știu devotate unui crez: precum ardeleanul Avram Luca, taragotistul din tinutul Iancului, de pe la Brad, unde, cum zice un tinăr iubitor de folclor vechi, „Munții noștri aur poartă”; precum Coana Lilica, avînd problema ei școlară din bucată Fără probleme; precum Damaschin din finalul volumului a cărui piesă centrală e evocarea pătrunsă de o adîncă melancolie pentru colegii apropiați, prematur dispăruți, ușor de identificat de cei familiarizați cu mediul emisiaunilor de radio, cei care nepoizează prin munci lor sensurile umane ale evocării din Scala — titlul bucății și al volumului, e un omagiu pentru Alina și Petre (recte: Calinca Ralea și Petre Sireteanu). Sint pagini de adîncă vibrație și de mare forță evocatoare — o componentă esențială a acestei proze originală în toate articulațiile ei: conceptuale, memorialistice, familiale, lingvistice.

Violeta Miron e un nume care ilustrează, prin bogate resurse expresive și cu acută observație a realității psihice și fizice, aria prozei contemporane...

GHI. BULGAR

I. Al. Brătescu-Voinesti și tinerii confrati

Literatura epistolară a prozatorului I. Al. Brătescu-Voinesti e una din importanțele și încă insuficient exploatate latiriale activității sale scriitoricești. Deși extrem de ocupat cu tot felul de însărcinări oficiale și neoficiale, I. Al. Brătescu-Voinesti găsea întotdeauna răgazul necesar să răspundă tuturor celor ce îi solicitau sfatul sau ajutorul. Din lectura corespondenței sale, care e foarte bogată, se constată că pentru orice chestiune, fie cit de mărunț, omul și scriitorul găseau cu promptitudine mai multe căi de rezolvare. Participa cu în-sufletire la debuturile tinerilor scriitori. Îi încuraja, îi stimula și îi ajuta să-și făurească, prin talent și muncă, o operă lipsită de elemente facile. Nu în întregul sau decît opiniile unor strălucite autorități în materie. Din acest punct de vedere, misiva ce urmează, nu e decît un concludent exemplu: România,

Adunarea deputaților. București, 2 aprilie 1928. Scumpă doamnă Marino Moscu. Imi pare foarte rău că nu ne-am putut vedea în București. Am lipsit, iar cînd m-am întors, am fost copleșit de fel de fel de ocupații. Imediat ce am primit scrisoarea dumneavoastră, am scris domnișoarei Otilia Cazimir spre a o liniști. N-avea de ce să fie atît de tulburată. Dacă ar ști cit mi-e de indiferentă opinia genialului Arghezi despre mine, ar înțelege ce neintemeiată a fost frămîntarea dumisale. Iar-tă-mi, te rog această îndrăzneală alăturată numelui meu pe lângă numele lui Eminescu. Dar opiniile lui Macedonski despre Eminescu nu au înrîuriat asupra valorii opiniei postumale asupra valorii operei lui; nici n-a mărit valoarea operei lui Macedonski. Cu expresiunea celor mai alese sentimente, sint al dumneavoastră devotat prieten, Brătescu-Voinesti. Citeva necesare precizări. Epistola e

adresată scriitoarei Constanța Marino-Moscu (1875—1940), din cercul revistei Viața Românească. Ion Al. Brătescu-Voinesti, în 1928, fusese sărbătorit de către confrati și de alte foruri cu ocazia împlinirii a șazecei de ani. Tudor Arghezi, ironic și necruțător, a scăpat cîteva epite negative despre Brătescu-Voinesti. De aici indignarea Otiliei Cazimir și răspunsul elegant și convingător al prozatorului de la Viața românească. Era bine și necesar ca această scrisoare, ce se află la Biblioteca Academiei Române, să figureze în cartea elaborată de Rachila Trandafir și Stela Marin — Ion Alexandru Brătescu-Voinesti (1868—1946). Bibliografie selectivă. Cuvînt înainte de Victor Precupescu. [Tîrgoviște, Intreprinderea poligrafică „Grafica nouă”, 1973], p. 47—55. (Manuscrise. Scriitori. Alte documente). Poate cu vreo altă ocazie.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară in linii frunte

de LINU

H. Salem, Cercul virtuozii, roman, Editura Cartea Românească, 1987. Prin virulența sa, H. Salem atentează la indiferența cititorului.

de AL. PIRU

Orișine ar putea să se întrebe, văzând titlul acestei cronici, de ce am ales eu o carte cu acest subiect, cînd sarcina ar fi revenit altuia, unui specialist, în speță unui indianist. Aș putea să vă răspund că dintr-o simplă curiozitate intelectuală și pentru că există, cum se știe, o legătură între cultura română și cea indiană. de n-ar fi să amintim decît pe Eminescu, ale cărui legături cu vechea cultură indiană au fost atît de bine puse în lumină de profesoara Amita Bhowe în teza sa de doctorat, publicată la Iași, în 1976. **Eminescu și India.** În 1897, într-o **Antologie sanscrită**, George Coșbuc publică fragmente traduse, prin intermediar german, din **Rigveda, Ramayana și Mahabharata** (vezi ediția S.E. Demetrian, E.P.L., 1966), iar în același an, separat, **Sakuntala** de Kalidasa (după versiunea lui Fr. Bodenstedt, ilustrată de Alexander Zich). Mai departe, fragmente din **Mahabharata** au tradus A.E. Baconski și Ion Larian Postolache (episodul **Nalla și Damayanti**, tradus și de Coșbuc, prin intermediul lui Ernst Meier și H.C. Kellner). Episoade din **Mahabharata** și din **Upanișade** a mai tradus din 1932 Theofil Simenscky, autor și al unei versiuni din **Panciatantra**, în vreme ce Ion Mihălcescu transpunea în românește **Bhagavadgita**, cîntecului fericitului. Theofil Simenscky este autorul singurei **Gramatici a limbii sanscrite** apărute la noi (1959) și a volumului, apărut postum, **Cultură și filozofie indiană în texte și studii** (1978). Cu doi ani mai înainte își publicase lucrarea sa, **Limbă și gândire în cultura indiană**, regretatul indianist Sergiu Al. George. În fine n-ar trebui să uităm însemnările și reflecțiile lui Mircea Eliade din India (1934), extrase dintr-un caiet întretinut în anii săi de studii, 1928—1931, cînd, sosind în India prin Ceylon, a trecut prin Madura, Madras, Benares, Armitsar,

Jaipur, Rajputana, în regiunea Himalayei, Delhi, Hardurar, Rishikash, Swardga Ashram, Calcutta și Bolpur unde s-a născut Rabindranath Tagore.

Cartea lui Mihai Martiș, **De la Bharata la Gandhi** (Editura științifică și enciclopedică, 1987), se ocupă de civilizația, istoria și cultura indiană în trei mari capitole, aproximativ egale, despre India antică, medievală, modernă și contemporană. Autorul, de profesie inginer, a stat cîțiva ani în India și a putut să cunoască bine deosebi realitățile contemporane precum și, din cărți, trecutul acestui ținut, pentru cei care nu l-au văzut, fabulos. Aici se află țara Golkondei, mai apoi Hiderabad, azi parte a Andhra-Pradeshului, a cărei capitală a fost distrusă în 1687 de împăratul Aurangzeb. Golkonda a fost un depozit de pietre prețioase acumulate de sultani vreme de un secol și jumătate. Baudelaire cînta o malabareză de pe coasta cu același nume a Indiei vest-sudice, cunoscută în insula Maurice din Oceanul Indian. Să mai vorbim de expediția lui Alexandru cel Mare în India? Surpriza e că n-a mers mai departe de granița estică a Pakistanului, după bătălia cu Porus (Purana) de la riul Hydaspes (Ihelum), întorcîndu-se la Ba-

bilon de la gura fluviului Indus prin Makran (Karachi de astăzi?).

Din bibliografia lucrării lui Mihai Martiș aflăm că, în legătură cu tema sa, s-au tradus la noi, după război, cartea lui Jawaharlal Nehru, **Descoperirea Indiei** (1956), cartea Jeaninei Auboyer, **Viața cotidiană în India Antică** (1976), și **Civilizația Indusului și enigmele ei** de Jean-Marie Casal. A citit de asemenea **O călătorie în India** de E.M. Forster, tradusă în 1977. Pentru istorie s-a servit de lucrări în limba engleză de James Mill, H.G. Rawlinson, M.H. Elliot, K.M. Panikkar, R.C. Majumdar, Michel Edwardes. Importantă e și cartea lui Jacques Dupuis, **Histoire de l'Inde et de la civilisation indienne** (Paris, 1963).

Spre deosebire de greci, chinezi și arabi, scrie J. Nehru, indienii antici nu erau istoriografi... Savanții contemporani nu găsesc decît treptat cheia labirintului istoriei indiene. **Rajatarangini** de Kalhana — o istorie a Kașmirului scrisă în secolul al XII-lea e.n. — poate fi considerată drept singura carte istorică veche propriu-zisă. Pentru rest trebuie să recurgem în căutarea de referiri întâmplătoare. La istoria imaginată din lucrările epice și din alte cărți, la unele documente vechi

inscripții, monumente de artă și arhitectură, la monede și la vasta literatură sanscrită, precum și, firește, la însemnările călătorilor străini care au vizitat India și anume grecii și chinezii, iar într-o perioadă mai tîrzie, arabi. După numele unui rege legendar, India s-a numit întîi țara lui Bharata. Numele India vine de la fluviul Indus, atribuit de greci sanscritului Sindhu, pe cursul superior al căruia s-au așezat primii migratori arieni. Cu arienii începe perioada numită în istorie vedică. Acestea îi urmează, după numele religiei, perioada brahmană, apoi perioada budistă. În secolul al V-lea, înaintea erei noastre, are loc invazia persană a lui Darius, urmată în secolul al IV-lea de aceea a lui Alexandru cel Mare. Primul imperiu e al Magadhei, apoi cel al Mauriei și al dinastiei Gupta, iar după invazia hunilor, imperiul Kanauj. Începînd din secolul al X-lea ne aflăm în Evul Mediu, cînd în nordul Indiei se întărește puterea musulmană. Se creează marele sultanat de la Delhi, care cuprinde toată India de nord Există, însă, și state hinduse, în secolele XIV—XVI, precum Bahmani, Vijaijanagat, regatele Orissa și Mewar. În 1526 se întemeiază Imperiul Mogul unitar care durează pînă la 1738, cînd se produce o nouă invazie persană. Împărații moguli la apogeul Imperiului: Akbar cel Mare, Jehangir, Șah Jehan. Din secolul al XVI-lea, pîtrund în India portughezii, urmați în secolul al XVII-lea de olandezi, iar în secolul al XVIII-lea de francezi și englezi. Între 1763—1947 India se află sub dominația britanică, are din 1947 statut de dominion în Commonwealth, în sfîrșit, în 1950 devine stat independent. Ar fi cu neputință de expus în cîteva rînduri aici vasta istorie a acestei țări, pe care însă o relatează în toate amănunțele, cursiv și cu o deplină înțelegere a evoluției, în cartea sa, inginerul Mihai Martiș, mergînd pînă la zi, cu folosirea celor mai autorizate surse. Desigur, spațiul restrîns (360 p.) nu i-a permis să se extindă asupra culturii și civilizației indiene despre care ne oferă totuși date esențiale. Bine informat în general, nu a folosit însă pe Mircea Eliade, nici India din 1934, nici Istoria credințelor și ideilor religioase, I—III, din 1981 și 1986, primele două volume traduse și în limba română de poetul Cezar Baltag (încă o dovadă că literații dau atenție studiilor de istorie a culturilor și civilizațiilor). Lucrarea lui Mihai Martiș dă importanță în primul rînd istoriei. **De la Bharata la Gandhi** e o carte serioasă, obiectivă care se citește cu interes.

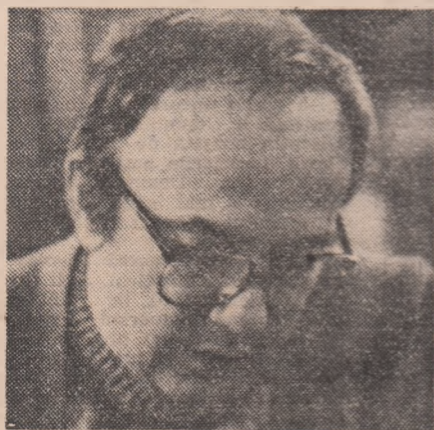

Pieturi de Cristiana Geodescu, laureată a Festivalului național „Cîntarea României”

O PRIVIRE CĂTRE CEI CARE VIN

Mircea Ciobanu

Pentru un spirit critic deschis

Fotografie de ION CUCU

O asemenea temă — cum propune rubrica **O privire către cei care vin** — nu poate fi compatibilă decît cu atitudinea optimistă. Doar nu vom spune că privim strîmb la „cei care vin”, că-l întîmpinăm cu suspiciune și cu acei posac miriit al ființei îmbătrînite care vede în propria degradare fizică sau intelectuală degradarea întregului univers. Nimeni — nici cei ce procedează ca mai sus — nu practică îndrăzneala de a spune pe față că este incomodat de cei ce se pregătesc să-l înlocuiască (dacă nu cumva l-a și înlocuit!). Aș spune, dimpotrivă, că tocmai el și cei de-o seamă cu el găsesc mai frumoase, mai dulci, mai alunecoase vorbe de întîmpinare, tocmai el și cei de-o seamă cu el ne vor povesti cu mai multe detalii cît de multe căi au deschis și cum le-au netezit pentru tălpile viitorului poet, viitorului prozator, viitorului critic literar. Adevărul este că se vorbește mult, dar se face n-aș zice puțin (căci și puținul înseamnă citeodată ceva), mai degrabă fără tragere de inimă și mereu „în așteptarea unor clipe mai prielnice”. Adevărul este că nici o generație n-o întîmpină pe mai tînăra ei contemporană cu brațele deschise, iar cei care au vocația acestui soi de întîmpinare adeseori sînt priviți cu suspiciune, ca unii care au rezerve de generozitate pentru alții intrucît n-au la ce bun să se ocupe de ei înșiși. Să fie egoismul una dintre „forme superioare” ale iubirii de sine fără de care adevărul creator (totdeauna indiferent la aproapele său) ar sucumba ca o făptură subnutrită? În ceea ce mă privește nu cred în această

„formă superioară” de iubire de sine. Întotdeauna l-am văzut pe cel ce face gata să pună oricînd umărul pentru fapta confratelui său, convins că asta nu-i sîrăcește cu nimic. Sînt și ceasuri astrale, cum le numea Zweig, dar aduceți-vă aminte cu cîtă suspiciune miriie Bjelinski cînd i se spune, e drept, la o oră nepotrivită din noapte, că pe pămîntul Rusiei s-a născut un nou Gogol. Nu-i așa, ești parcă mai dispus să crezi că un alt Gogol nu se va mai naște, că Gogolii nu sînt aidoma ciupercilor după ploaie. Să nu se uite însă că tot Bjelinski a găsit în el însuși destule resurse cit să renunțe la tihna de noapte și să citească pînă în zori manuscrisul **Oamenilor sărmani**. Slăbiciunea noastră constă în această lipsă de îndrăzneală — e vorba de îndrăzneala celui ce-și verifică și entuziasmele, și pornirile negatoare — iar atunci cînd ni le verificăm nu cumva nutrim în adîncul inimii noastre dorința de a nu ne întîlni cu un alt Gogol?

Am avut prilejul să cunosc și entuziaști care și-au făcut din aplecarea lor de vestitori ai celor ce vin o profesiune, la fel de păgubitoare, atunci cînd primează lipsa de criterii, ca și a cîrțitorilor din naștere, adică a celor care bombăne ca de la sine pe seama „tinerilor din ziua de azi”. Cei dintii seamănă confuzie, pentru că ei știu să laude cu aceleași cuvinte și pe poetul de calitate, și pe celălalt, mort chiar înainte de a se fi născut. Pe de altă parte, denigratorii n-au altceva de semănat decît ura din care ființa lor se hrănește. Ca să poți întîmpina cum se cuvine pe confratele care îți va supraviețui, ai nevoie nu numai de suflet, perspicacitate, generozitate ș.a.m.d. Pe deasupra tuturor acestora trebuie să ai la îndemînă un cadru

de promovare larg, elastic. În orice clipă adaptabil la împrejurare. Despre existența unui poet ca Marian Drăghici știam încă de acum patru ani de zile. Cartea lui ar fi putut să apară acum patru ani și nu, eventual, la anul, în 1988. Nu știu dacă așteptarea aceasta a făcut sau nu bine scrisului său. Firește, se va spune că dacă are destinație, chiar și așteptarea lungă face bine în biografia unui poet. Dar poetul este un om de carne și sînge. Iar puterea lui de așteptare de ce ar fi neapărat una care să înfrunte veacurile? La urma urmei, prefer o carte care, în timp, se va dovedi un eșec (dar la timpul său), decît o „primă” izbîndă după ani de așteptare, tracasări. La 70 de ani un poet poate să declare că tardiva lui apariție în librării i-a înlesnit o coabitare mai îndelungă cu manuscrisul și cu propria lui dorință de perfecțiune. Da, dar asta îl privește numai pe el personal. Dacă în ființa celui care vine nu întrezărești propria ta ființă ești ca și pierdut. Știu că mai ti-

nerii poeți și prozatori de azi n-au fost primiți numai cu elogii. Mie mi se pare firește să fie primiți și cu rezerve, dar nu cu injurii, dar nu cu indexul îndreptat spre balta invecților. Să nu fi aflat noi nimic despre ciudata inclinare a bunului cititor de a socoti că poetul supus injuriei este neapărat și unul de calitate, neapărat de calitate? Ignorînd această banală realitate semănăm întunerice — și cum nu ne putem permite oricînd, din probitate scriitoricească, replici și polemici, mă întreb de ce un număr atît de mare de cîrți vrednice să ajungă pe mina comentatorului sînt nedreptățite (trecute sub tăcere) intrucît comentatorul este ocupat în exclusivitate cu alimentarea propriei lui umori plictisite? Avem prea multe exemple de acest soi la îndemînă, ca să nu ne simțim îndemnați să pledăm, aici, în ceea ce îl privește pe cei care vin, pentru un spirit critic deschis.

Dalbi fiori

Cerul de rouă iar s-a scuturat lumina împărțindu-se pe flori și Tu și Eu, femeie și bărbat culegem cu stială dalbi fiori.

Ne risipim prin gânduri bănuiele aceeași bucurie prea mărînd-o

absența inventînd mereu greșeli iubirii îi răspunde: suferînd-o!

Și-apoi din cite ne-au mai mîngîiat apele vii din coarnele de cerbi peste coline curge vinovat un riu de rouă, leac de ochi superbi.

IOANA PROCA

Poeme de
Florența
Albu

Aniversare

Ohei la lună nouă
minciună radioasă
sau alcool sau drog - iluzie
plutire-n irealul fastuos !

Orașul poleit
străzi lungi pe care rătăcești
singurătatea dusă de colo colo - piatră
cutie goală de conserve
pe-un caldarim denivelat
atît de zgomotosă - cum trădează
cum te arată-ntregului oraș...

De-ar fi avut copite de cal
singurătatea ! Le-ai fi înfășurat
în catifele. Ai fi trecut în lună neștiut
doar umbră lungă șuie
de aur descojindu-se...

Chemări

Astfel aștemerea pașilor
astfel urmele...
Cumintenia lor și a stelei
cum vin la-nîlnire
în același unghi al ferestrei...
Astfel chemările -
afară și înăuntru.
Elanuri...

Inima trece prin iubiri
și poeme. Privesc cu miriști
cînd li se dă foc în septembrie...

Fii atent cum vii cum te duci
seara asta.
Poți să sperii pasărea poți muri
lăudat.

Insectar

Mai viețuiești cu fluturii de seară
în jurul lămpii. Aripă libelule
pălînd cu ultima brîndușă.

Cuprinși în bolul sticlei
să rămînem
în sera iemii să dormim
presatți cu timpul
într-un nimb sublim.

Bucolică imagine :
o lămpă
și fluturii - visări de insectar ;

în jur ninsoarea
limbul altui cerc
al ispășirii'n nemurire.

Intimitate

Pădure am rămas singure
sus între virfuri și vînt
numărăm ceasuri lăre întimplări
doar zimți doar rețetele gloriei
- toamnă iluzionistă
alchimiile tale...

La capătul iubirilor
la capătul întimplărilor
întimplător fericite
stă frica bau-boul de aur.

Cintecul nostru
ciocănitore la trunchiuri seci -
pasărea etemității.

...Învăț-mă surioară să dorm
încă un an încă o iarnă
adu zăpezile în pragul meu
înzăpește-mă...

ACASĂ

Fragment din romanul SACRIFICIUL
de Mihail Diaconescu

Romanul *Sacrificiul*, predat de curînd Editurii Cartea Românească, unde urmează să apară, este un nou moment din fenomenologia narativă a spiritualității române la care lucrez de mai mulți ani și din care pînă în prezent au fost publicate *Colorile singelui* (1973), *Adevărul retorului Lucaci* (1977), *Umbrele nopții* (1980), *Marele cîntec* (1980), *Călătoria spre zei* (1982), *Speranța* (1984) *Depărtarea și timpul* (1986).

Acțiunea romanului *Sacrificiul* se desfășoară în Bihor, pe valea Crișului Negru, la Beiuș, la Oradea, la București, la Iași precum și în unele capitale europene dar îndeosebi în mediile intelectuale românești din Transilvania în anii dinaintea și din timpul primului război mondial. Sint evocate, de asemenea, mediile politice și diplomatice românești și străine implicate în evoluția evenimentelor care au dus la prăbușirea imperiilor antebelice. Eroii romanului sînt intelectuali și martiri, simboluri sublimale ale tensiunilor bune, ale puterii de creație spirituală și ale cauzei noastre naționale. Roman istoric, roman biografic și roman parabolă, dar mai ales roman preocupat să evoce narativ modul în care trăirea etică a relațiilor umane determină morala legăturilor între țări și popoare, *Sacrificiul* se realizează ca o dezbateră în care tragicul și sublimul se împletesc cu violența istoriei și cu marile conflicte sociale. Ca și celelalte romane ale mele, *Sacrificiul* este în egală măsură o creație perfect autonomă și totodată o parte importantă a construcției epice de mare amploare la care aspir și pe care o întregesc cu fiecare din cărțile care îmi apar.

M. D.

Nicolae mă întirzie puțin cu gîndurile întoarse în sine. Apoi se decise. În scurt timp era bărbierit, îmbrăcat într-un costum lejer de stofă subțire, ca un civil care nu are nimic comun cu războiul, împodobit cu o cămașă albă de poplin și cu o cravată înflorată în care își infipse un bold de argint. Numai în picioare pantofii uscați, nepurtați patru ani și mai bine, de cînd plecase de acasă îl cam strîngeau uneori.

Se mai controlă încă o dată în oglinda înaltă, se stropi pe haină cu cîteva picături dintr-o sticlă de colonie, care își pierduse însă aproape cu totul mirosul, și ieși pe stradă ca în timpurile normale.

Era liniște. Ultimele zile ale lunii septembrie păreau invadate de o atmosferă de vis. Casele inconjurate de copaci și de flori, proiectate limpede pe fundalul colorat cu verde intens și albastru senin, contrastau atît de mult cu ziua plecării lui la război, cu atmosfera de iad a tranșelor sau cu duhoarea acră a vagoanelor cu soldați dezertați de pe front, incît toate în jurul său aveau un aer ușor ireal.

Încetini pasul. Îi plăcea să salute și să fie salutat, să observe din nou amănunțele caselor și ale străzilor, să se lase invadat pînă în ultima fibră a ființei sale adînc tulburate de atmosfera aceasta de vis. Faptul că plecase de pe frontul italian cu un ordin precis, de prezentare la comandamentul trupelor românești din Viena, rămînea foarte limpede în conștiință. El se asocia totuși cu convingerea, lărită tot mai profund, că ierarhia, disciplina cazonă și ideea de datorie față de stat se prăbușesc rapid, într-un marș galopant în întregul Imperiu. Cine-i putea garanta că-i va mai găsi pe ostașii români la

Viena ? Și dacă i-ar fi găsit totuși, ce rost ar mai fi avut să se prezinte acolo ? Aflase din mai multe surse, absolut sigure, că la Budapesta jandarmii și ofițerii erau dezarmați sau loviți de multe ori în plină stradă, că în Galiția încetase orice urmă de administrație imperială, că la Viena social-democrații organizaseră mari demonstrații pe străzi. De ochii lumii monarhia bicefală exista mai departe, cu capitalele, parlamentele și guvernele ei, cu unele resturi de armată, administrație sau poliție, cu amintirea obsedantă a unor timpuri cînd severa ordine imperială era mereu proclamată. În fapt, înainte de a fi fost invins pe diferite fronturi, Imperiul se prăbușise dintr-o dată, pe dinăuntru. Asista fascinat la prăbușirea aceasta pe care nu reușea s-o înțeleagă prea bine. I se părea uneori că e prins într-un virtjez imens și atotputernic care mătura totul în cale prin simpla lui apariție.

La baciul Ioan era așteptat. Laura ieși să-l întîmpine îmbrăcată frumos într-o rochie simplă, cu dantele la piept și la mineci, cu un medalion de agate la gît. Cînd o sărută, înțelese că trupul ei arde cutremurat de emoție.

Întîlnirea în sufragerie cu baciul Ioan, grăbit să-l îmbrățișeze, cu doamna Viora, dormică să-i spună din toată inima „am știut totdeauna că ai să te întorci !” și cu domnul Vasile Goldiș aflat în trecere prin Beiuș se petrecu într-o succesiune de efuziuni, exclamații și stringeri de miini mereu repetate.

În cele din urmă se liniștiră și luară toți loc. I se ceru, bineînțeles, să istorisească pe unde fusese.

Aminti în treacăt de orașelul Tolneciro, a cărui periferie e

udată de riul Isonzo, pentru că acolo nimerise după ce fusese luat de pe frontul sîrbesc, apoi de muntele Santa Luiza, pe unde coborîse în linia întîia, de podul de lingă Tolmino, pe unde rămăsese un timp, și îndeosebi de anii apăsători petrecuți în tranșee, vara și iarna, printre soldații bolnavi, ajunși la capătul puterilor, cadavre în descompunere și turme de șobolani. Faptul că în pofida ultimei ofensive austro-ungare, lipsită altfel de orice semnificație tactică sau strategică, frontul de pe valea Isonzo se destramă repede, se explica, între altele, prin neputința combatanților de a mai face față stării lor de epuizare fizică și nervoasă. Noaptea, soldații plecau din tranșee cu arme cu tot. Plecau unde vedeau cu ochii, de obicei îndărăt, către casă, indiferent dacă între ei erau sau nu agitatori pacifiști.

Se lăsă tăcerea. Tonul grav al lui Nicolae, tristețea cuvintelor sale marcau întreaga discuție. Laura îl privea nemișcată.

— Amicul Vaida-Voevod, întrerupse domnul Goldiș tăcerea, mi-o vorbit uneori de atitudine radicală a domnului Bolcaș. Discuția noastră de acum confirmă aprecierile amicului Vaida-Voevod... Domnule Bolcaș, deși ne-am mai întîlnit, eu am sentimentul că abia acum vă cunosc.

— Eu însă, remarcă Nicolae, nu mă socotesc radical. A fi radical înseamnă să te implicii mai profund în mersul evenimentelor, să mergi pînă la rădăcina anumitor situații, să încerci, fără urmă de ezitare, să smulgi rădăcina aceasta, atunci cînd convingerea ta îți-o impune... Nu cred că simpla constatare lucidă a unor lucruri teribile înseamnă radicalism.

— Dumneavoastră, continuă domnul Goldiș, ați adus totuși

LYCEUM

Alina Durbacă

Alina Durbacă este elevă în clasa a XII-a la Liceul pedagogic „C. Negri” din Galați. Activează în cadrul cenaclului școlii și — prin aceste poezii — consemnăm debutul ei în presa literară.

ca o artificie

așa am început să dau din miini,
din picioare, am suportat
pupăturile lipicioase ale doamnelor, ciupiturile
de obraz, strîmbăturile peltice, așa
am învățat să spun sărur'mina, să stau
dreaptă, să nu fac zgomot la masă, să
nu pun întrebări, să nu scot limba, apoi
am început să înot fluture, m-am urcat
pe podium, pe turnul televiziunii, pentru că
nu eram cuminte moș gerilă mă ocolea,
și am făcut scarlatină, de rea ce se spunea
că așa fi, domeam în ploaie, făceam

în zăpadă o antarctidă, făceam ca focile,
scoteam limba, mă cocoșam, mă jucam cu
focul, citeam cărți interzise, apoi am
învățat să patinez, să fac piruete, salturi,
să cad, să mă machiez, așa
m-am făcut mare, împrăștiș scintei,
am pe umeri un pegas.

* * *

visez la cai, verzi, pereții camerei mele sînt
împodobiți, cu papagali, atlete, siaj, evantai,
partea stîngă a unei rațe pneumatice, vultur,
nichita stănescu, și altele, în mijlocul lor eu,
visînd, la cai, la curse, la cai de rasă, pursinge,
adică singe pur, adică lichid roșu nealterat, ce
conține plasmă, globule roșii și globule albe,
calul este și el un animal superior, calul nu se
imboldăvește de leucemie, de boli prelucrate,
visul poetului de a redeveni cal, pereții camerei
mele dau semne de nerăbdare, am să le lipsesc
un afiș cu cai, voi fi mare, voi fi înființa o circă
pentru donatori de rasă.

autoportret la optsprezece ani

învăț să fiu mare, mi-or trebui niște
picioarașe de lemn, ca la circ, mama mă

unele servicii cauzei noastre ca emisar la Budapesta, Viena și Praga. V-ați implicat... Cunosc de la amicul Vaida-Voevod unele amănunte.

— Sint gata, rosti simplu Nicolae, să mă implic mai departe în orice misiune despre care am convingerea că servește unei cauze la care ader sufla-tește... Chiar astăzi, dacă mi s-ar cere ceva pe măsura puterilor mele, aș acționa imediat... Uneori am sentimentul că mișcarea noastră politică bate pasul pe loc... Doresc să fiu bun la ceva...

— Nu vă simțiți obosit de război, de tranșee? întrebă cu un aer metodic domnul Goldiș.

— Mă simt mai inviorat ca oricând, îl asigură Nicolae. M-am întors din iad... Sint viu și nevătămat... Am avut noroc... Am scăpat... Singurul lucru de care nu pot să scap e amintirea mirosului de cadavre... Mirosul acela mă obsedează...

Mărturisii aceasta de parcă nu și-ar mai fi dat seama că în fața lui stau Laura și doamna Viora a căror sensibilitate trebuia menajată. În loc să se scuze, se posomoră însă dintr-o dată.

— Credeți, întrebă mai departe domnul Goldiș, că ați putea îndeplini din nou unele misiuni încredințate de oamenii noștri politici?

— Bineînțeles, mărturisii Nicolae simplu. Sint gata oricând.

— Chiar dacă e vorba de o misiune urgentă?

— Chiar dacă e vorba de o misiune urgentă.

Se lăsă o tăcere neașteptată. Discuția plină de amintiri de pe front și de observații privitoare la starea politică evoluase într-un mod cu totul neașteptat.

— Ne-ar fi de mare folos, mărturisii domnul Goldiș, dacă ați pleca chiar azi la Budapesta.

Nicolae nici nu clipi. Laura făcu însă o mișcare necontrolată. Obrazul ei deveni alb.

Domnul Vasile Goldiș porni să explice fără să se ferească

de doamna Viora și de Laura că atât el cit și alte persoane din conducerea Partidului Național Român primiseră prin militanții socialiști din Arad, oameni onești, de o reputație morală ireproșabilă, un mesaj politic de o importanță covârșitoare. În acest mesaj se spunea că drept urmare a deciziei din 24 septembrie a Comitetului Central Român al Partidului Social-democrat din Ungaria se preconizează ca legăturile cu reprezentanții Partidului Național Român să fie mai strinse în viitor, în vederea constituirii unui organism politic unitar al tuturor românilor din Imperiu. Înainte de a veni la Beius, domnul Goldiș avusese unele contacte, deocamdată sporadice, îndeosebi cu domnul Ion Flueraș, cu domnul Tiron Albani și cu tovarășul lor mai tânăr, neobositul Iosif Jumanca, în vederea discutării unui program urgent de acțiune comună a Partidului Național Român și a Secției române a Partidului Social-Democrat din Ungaria. În ciuda diferenței de convingeri politice, încrederea dintre fruntașii celor două partide era veche, fondată pe consecvența cu care cei mai cunoscuți juristi din cadrul Partidului Național li apăraseră adesea pe militanții români ai Partidului Socialist. Pledoariile domnului Ștefan Cicio-Pop în tribunalul de la Arad pentru apărarea socialistilor arestați după răscoala din Sepreus, rămânea un moment memorabil în relațiile dintre cele două partide. Evenimentele, continuă calm domnul Goldiș, rolul important al ideilor socialiste în evoluția acestor evenimente dar mai ales puterea politică a social-democraților în diferitele țări ale Europei impuneau o evaluare lucidă a necesității urgente de a se ajunge la înțelegeri trainice cu socialistii români. Primelor contacte oficiale stabilite în mare grabă de domnul Goldiș le urmasse o scurtă intrerupere,

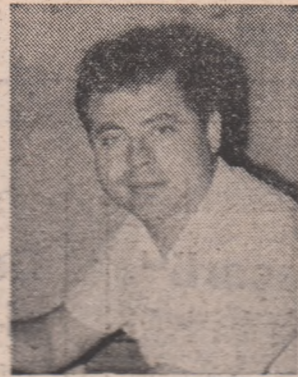
datorită faptului că Jumanca, Albani și Flueraș aveau datoria să participe la Budapesta la unele întruniri organizate în uzinele și fabricile în care lucrau muncitorii români din dețasamentele de muncă obligatorie. Din cauza faptului că buna funcționare a căilor ferate, poștei și telefoanelor fusese grav dereglată, era urgent necesar ca aceste contacte să fie imediat reluate printr-un emisar de încredere. În mod special acest emisar trebuia să comunice că ar fi de dorit ca delegații oficiali ai Comitetului Central Român al Partidului Socialist din Ungaria să participe la o întrunire politică la Budapesta sau la Arad îndată după 15 octombrie. Locul și data, continuă cu un aer grav domnul Goldiș, nu fuseseră alese întâmplător. La Budapesta se putea lua contact cu deputații români din Parlament, cu diferite organisme politice. La Arad, unde funcționa Preparandia cu un mare număr de profesori, unde era o episcopie ortodoxă cu un ierarh decis și activ în apărarea credincioșilor săi, mișcarea politică a românilor căpătase în ultimul timp forme direct explosive. Era bine și era necesar ca această intrunire să aibă loc la Arad. În privința datei, fixată imediat după 15 octombrie, alegerea ei trecea cont și acest lucru trebuia explicat de asemenea conducătorilor socialisti, de rezolvarea prealabilă a unor probleme chestiuni de altitudine practică în cadrul Comitetului de conducere al Partidului Național Român. Întrunirea Comitetului era prevăzută și ea pentru zilele următoare la Oradea, acasă la domnul Aurei Lazăr. Asta însemna că era de dorit ca emisarul trimis la Budapesta să vină neapărat la Oradea, acasă la domnul Lazăr, ca să comunice rezultatul înțelgerilor sale. Spre Budapesta, țina să precizeze domnul Goldiș, mai fuseseră trimiși încă doi emisari — unul pornit din Arad și altul de la Oradea — cu același mesaj. Neșiguranța drumurilor, încăierările sporadice sau luptele de stradă care se iscau din semin prin gări, grăse și sate între soldații plecați de pe front și resturile active ale administrației, îndeosebi ale unor unități militare fanatice, care nu acceptau ideea de disociație a Imperului bicfal, impuneau să mai fie trimis și al treilea emisar cu același mesaj, tocmai pentru a fi siguri că întrunirea de la Oradea va putea ține cont și de atitudinea socialistilor. Avind în vedere, încheie domnul Goldiș, succesiunea rapidă a evenimentelor se putea spune că misiunea aceasta, de o importanță ce nu putea fi subliniată de ajuns, avea caracterul unei extreme urgente.

Se lăsă iar tăcerea. În tăcerea aceasta, vocea lui Ovidiu, care o striga pe Scumpa undeva, în curte, la joacă, se auzi neobșnuit de puternic.

— Domnul Bolcaș, intervenii Laura într-o manieră distanțată și totuși decisă, de parcă ar fi făcut în fața oaspetelui de la Arad o constatare absolut impersonală, a venit direct de pe front... Are nevoie de liniște... Mama lui l-a rugat să stea mai mult timp cu ea... Doresc să meargă cu ea la Remetea...

— Laura! exclamă Nicolae. Eu sint gata să plec!

Drept răspuns Laura se uită la el cu privirile coplesite de o imensă tristețe. După câteva clipe nu și mai putu ține lacrimile... Plecă fruntea. Apoi se ridică și părăsi încăperea.

Poeme de Theodor Răpan

Scrisoare de departe

O alergare-n roza vinturilor fi-e viața. O așteptare blondă. Te pling și te cînt așa cum nu-mi doresc altceva decit somnul cel necredincios al cuvintelor. Nu vreau decit să gust din lunetea pofțire a înțelesului. Vărsare prea dureroasă. Fîor neștiut fiindu-mi mîngierea imi beau din palmele ploii de azi nectarul iubirii de miine. Ce sete mi-i de bulboana cuvintelor nerăsărite. Ce alergare-n roza vinturilor fi-ar fi atunci moartea...

Fals tratat de fericire

Spun : sint un om fericit ! Aidoma adevărului neștiut. Din aproape-n aproape, din zi în zi, himeira c-aș fi răcoarea fîntinii cu care prinzesc mă lasă să trec prin firida de foc a norocului. Sint ars pe frunte de-atîtea înțelesuri neînțelese. Pe spate port hamul mării in timp ce inima cră singurătatea fiecărei clipe. Cînd te-aș fi iubit cel mai mult vine nefericirea și mă acoperă cu o dureroasă năframă. Apoi îmbrățișarea mă apasă pină la lacrima ce-mi impodobeste cleștarul iubirii. Așa se face că rămîn mereu tînr lăstun in chenarul de argint al ferestrei...

Senzație

Văzul imi e cea mai cumplită apăsare. Lui i s-ar cuveni cînstirea supremă. El nu și lingușește pleoapele oricum. Și nici întâmplător. Văzul pipăie cu puterea sa gîndul că tu m-ai iubi, ireală zbatere sub pielea de animal hăituit. Stufosă sprinceană a întunericii — nu mă recunoaște. Văzul — dar și durerea ard, cu o lacrimă albă de ceară la hotarele nopții...

Context

Astăzi am atins cu privirea blonda tranșee a inimii tale ! Mi-a fost frică de ochi, mi-a fost teamă de pricinosa mină, cea întinsă în bătaia puștii norocului ca-ntr-o făr' de lege a iubirii... Desigur, nici un personaj nu era trucat, nici o dragoste veche amnistiată, astfel încit, tu, dragostea mea, osteneai de durere patima !

Remember

Lui William Carlos Williams, dacă ar mai fi fost în viață

Lipsa lui imi mistuie îngindurarea și mina cuvintului, rece, mîngiie cuprinsul. Care cuprins ? Cel in care amuțesc uneori ? Vorbele erau cutremurătoare. Erau avalanșa simțirii. Era ca și cum nu s-ar mai fi cătărat de spaimă tocmai in culcușul gîndului. Era să uit, mai nou, pe genuchiul zilei lipitorile îi beau metafore decolorate de cîntec. Culcat la pămînt, somnul viperelor, iar inima, nisipoasa mea inimă, pilpiie.

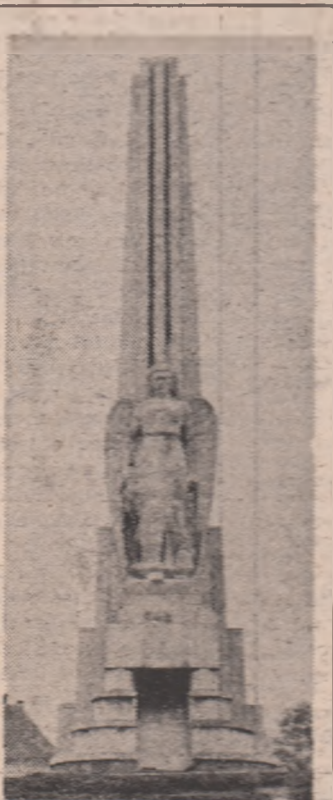
La Alba Iulia, români

De toate zilele dăm seamă
Prin matca unei săptămîni,
Cînd buciumul Unirii cheamă
La Alba Iulia, români !

Iar dacă vremea schimbătoare
Mai seacă apa din fîntini,
Avem mereu o sărbătoare
La Alba Iulia, români !

Și nu schimbăm pe lumea toată
Lucrarea noastră de stăpîni,
Cît mai horesc străbuni sub
roată,
La Alba Iulia, români !

GEORGE ȚARNEA

anunță că ar trebui să fiu mare. eu învăț iau multe note proaste.

— nimic nu știi să faci.

— nimic nu știi să faci.

(el a promis că vom crește portocali.)

— ești distrată. faci doar ce vrei tu.

— sint distrată. fac doar ce vreau eu.

(el se urcă în tren și vinde trandafiri galbeni. doamnele întrebă de cosmetice).

— degeaba lipești bani de peretele bisericii. n-o să te iubească nimeni.

— n-o să mă iubească nimeni.

(el nu știe limbi străine. se apleacă peste pervaz. plătește amendă. rămîne fără trandafiri galbeni).

— o să ajungi cu capul in nori. o poetă asta ai să ajungi.

— o poetă asta am să ajung.

(el ține pe umăr o vioară stradivarius. scrie un concert in exclusivitate pentru o vioară.

doamnele se pudrează cu pudră pentru ten gras).

— ai cinci la literatură. notă pentru inecați.

— am cinci la literatură. fac inot de performanță.

între timp se face ziua mea și primesc o pereche de picioroaie neobișnuit de mari.

mie mi se face dor de moș gerilă.

privesc un album cu fotografii din africa.

înfiorec portocalii.

ora de vizită

sub impulsul de start incheie vizita. in holul spitalului au loc intilniri. între bolnavi și rude. între bolnavi și prieteni. între bolnavii internați și bolnavii externați. se întrebă de sănătate. de oia micu'. totul e in regulă se spune. așteptăm să vii. bolnavii au un zimbet categoria a doua. ar fugi prin iarnă. ar face din pastile un om de zăpadă. s-ar topi dincolo de grădina spitalului. asistentele pregătesc calmante. albe. halate albe. lenjerii albe. nopți albe. scrie totul in foaia de observație. temperatura. greutatea. ora de somn. pofta de mincare. pofta de a îmbrăca asistentele in halate verzi, odihnitoare, ca iarba se trage cu ochiul la ceas, la scări. in rest e bine totul. in rest ninge.

FILM

Pe ecran: „Cireșarii“

— După „Cireșarii“ (1984) și „Aripi de zăpadă“ (1986) „Cetatea ascunsă“, a cărei premieră a avut loc de curind, incheie trilogia ecranizării „Cireșarilor“, cunoscutul roman al scriitorului Constantin Chiță. Cu ce idee ați pornit la drum, stimate Adrian Petringenaru, și cit din aceasta s-a realizat în final?

— Inițial pornisem cu gândul de a face o ecranizare a cărții cu situarea ei în epocă — o copie a anilor '50. Ulterior, și asta după ce filmările se desfășurau în plin, s-a schimbat formula. Am urmărit aducerea în actualitate

— Trebuia totuși să rămână spiritul cărții, atmosfera ei inconfundabilă.

— Se iva, desigur, o nouă problemă, anume de a nu face o ecranizare după povestea cărții, ci una care să sublinieze ecoul ei contemporan. Era de păstrat esențialul în cutezanța, prietenia, sinceritatea personajelor, aducându-le însă la datele copiilor de astăzi în ceea ce privește psihologia, gestulația, îmbrăcămintea, limbajul.

— În noua situație ce dificultate vi s-a părut mai greu de depășit?

— Aceea a intrigii, aduse la zi. Așa am apărut, la ultimele două titluri, în calitate de coscenarist.

— Care dintre cele trei filme vi se pare cel mai reușit?

— Ultimul, „Cetatea ascunsă“. Primul, „Cireșarii“, a suferit prea din mers adaptarea la contemporaneitate. Al doilea, „Aripi de zăpadă“, a avut modificări la subiect și o serie de adaptări pentru a deveni o imagine a vacanțelor copilăriei.

— Al treilea titlu se îndepărtează mai mult decât toate de cartea de la care ați plecat.

— Asta am și vrut și e bine că se vede. Sint cel mai mulțumit de această a treia poveste, cu atât

mai mult cu cât așteptând intrarea în producție eram îngrijorat ca nu cumva, copiii crescând, să ratez recordul de virstă. „Cetatea ascunsă“ e, să nu uităm, și rezultatul unei experiențe în filmele cu copii, experiență acumulată în timp. Nu făcuserm până acum asemenea filme. Era nevoie de o adaptare la psihologia copiilor. Reacțiile, ritmurile, lucrurile care-i amuză sint la copii altele decât cele ale adulților. Am învățat să privesc cu ochii lor.

— Ce trăsături ale tinerilor de astăzi ați stăruit să se vadă pe ecran?

— O anumită rapiditate a percepției, capacitatea de a privi cu umor prietenesc și solidar întâmplările și personajele.

— A trebuit să vă contaminați de felul de a fi al interpreților.

— De mare folos mi-a fost viziunea în grup a unor secvențe turnate. Copiii-interpreți mi-au fost adevărați consilieri în scenele de fantezie, dar și acolo unde se cerea autenticitate.

— În ce fel a colaborat autorul de filme de animație cu regizorul lung-metrajelor?

— În „Cetatea ascunsă“ am folosit animație cu obiecte.

— Cred că mulți spectatori ar vrea să știe unde se găsește ascunsă „cetatea“ din ultimul film...

— La... Buftea, unde a fost concepută de scenograful Mircea Ribinschi.

IOAN LAZAR

MUZICĂ

Concurs de creație și interpretare

Așadar, vom încerca să surprindem câteva momente ale Concursului interjudețean de creație și interpretare „Gh. Dima“, ediția a IV-a Cluj-Napoca, selectate din bogăția evenimentelor muzicale desfășurate timp de trei zile (19-22 noiembrie). În primul rând, trebuie subliniat nivelul foarte ridicat al concurenților, determinând dificultatea ierarhizării, fapt pentru care premiile oferite au fost numeroase, incluzând și distincțiile speciale ale Uniunii Compozitorilor. Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică și Conservatorului „Gheorghe Dima“ din Cluj-Napoca. Spre exemplificare menționăm pe laureații premiului I — Botond Kostyak (absolvent București) și Alexandru Chiș (absolvent Cluj-Napoca), exponenți ai strălucitei școli românești de contrabas și pe Fabian Katalin (absolventă Cluj-Napoca) — percuționistă de mare virtuozitate și eficacitate a gestului, adoptat cu aceeași dezinvoltură la fiecare tip al instrumentelor de percutie. Cit despre Botond Kostyak (și Pr. A.T.M.) impresionează deosebita ușurință cu care minuește contrabasul, devenit flexibil și expresiv sub miinile sale; cîntul său, ca și cel al lui Alexandru Chiș (și Pr. U.C.) se definește prin exactitatea intonațională, noblețea trăsăturii de arcus, căldura vibrato-ului, coordonate de o muzicalitate de cea mai bună calitate.

Un punct de atracție al concursului l-a constituit secția cvartet de coarde — formație pretențioasă necesitînd instrumentiști de performanță omogenizați într-un unic organism sonor. Din această perspectivă, cvartetul Transylvan (Pr. I, Pr. A.T.M.) a oferit un model de colaborare camerală datorat în parte și experienței membrilor săi — componenți ai Filarmonicii de Stat Cluj-Napoca. La rîndul său cvartetul Gaudeamus al Conservatorului ieșean (Pr. I, Pr. U.C.) se situează la aceleași cote valorice maxime. Alături de aceste două ansambluri, am menționat și pe cel al Conservatorului bucureștean *Appassionata* (pr. II), pentru însuflețirea, sensibilitatea și dinamismul interpretativ.

În ceea ce privește creația muzicală, trebuie abordate două aspecte: trecerea în revistă a premiilor mai importante din concursul de compoziție și consemnarea concertului cu lucrările tinerilor laureați la Ediția a III-a (1986). Anul viitor vom avea — probabil — prilejul să ascultăm piese premiate în actuala Ediție, dedicată pianului sau violoncelului cu pian, semnate de Ana-Maria Avram — București și Dora Cojocaru — Cluj-Napoca (secția pian — Pr. U.C.), de Silvia Macovei — București (secția pian — piese scurte — Pr. I), Laura Anca Mirzan (secția pian — piese ample — Pr. I), Leonard Dimitriu — Iași (secția violoncel cu pian Pr. III — primele două neacordindu-se) ș.a.

Seara muzicală în care tinerii compozitori au fost prezentați publicului a cuprins creații pentru voce cu acompaniament și pentru instrumente de suflat. În acest cadru *Lamento-ul Luminiței Spinu* (București) pentru flaut și pian dezvăluie o delicatețe a sentimentelor printr-o poetică atmosferă sonoră. *Zamolxe* de Mihaela Stănculescu (București) pentru bas, corn, pian, percuție se remarcă prin timbrul grav al melopeei, solemnitatea sa incantatorie cu o notă arhaică, iar *Versetele latine* ale lui Dan Dediu (București) pentru tenor și pian explorează în mod original și plastic muzicalitatea versului italian, spaniol, francez sau român într-o concepție inedit-expresivă. Astfel, fiecare tânăr compozitor își găsește propria cale în exprimare, fapt demonstrat și de Iulia Cibîșescu, Zita Magyari (Cluj-Napoca), Daniela Mitu (Iași), Arlezina Singhie și Luiza Caloianu (București).

Concursul „Gh. Dima“ — o competiție generoasă, de înalt nivel, ce reflectă pregnant tinărul spirit artistic în plină afirmare.

VALENTINA SANDU

PLASTICĂ

Studii și artă

Cea de a șasea expoziție personală a pictoriței ELENA URDĂREANU HERȚA, deschisă la Gale-riile de artă „Simeza“ din București, după celelalte avute în anii 1963 (București și Sibiu), 1970, 1979 și 1983 (tot în București), vine să întărească impresia gravă lăsată de precedentele, într-o etalare deloc pripită și nici aglomerată. S-ar putea crede, după „discreția“ insinuată plastic și prin prezentul *Autoportret*, al cărui chip se prezintă estompat sub un giulgiu obscurizant, pentru a impune jocul exterior și decorativ al unor mătării, că plastica este o stare de excepție și o măturie ocazională în viața artistei, sau că o scrupulozitate extremă o face să fie mai puțin generoasă cu marele public.

În realitate, activitatea muzeală a distinsei artiste este mult mai intensă și temeinic orientată profesional, demn de subliniat fiind faptul că, chiar după terminarea Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu“, începînd din 1953 și pînă în 1972, adică pe întinderea a două decenii, a lucrat ca pictor-restaurator la Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România din București. Este, de asemeni, remarcabil momentul participării sale, în cadrul programului UNESCO — 1968, la restaurarea operelor de artă degradate de inundații, în orașul Florența — Italia.

Contactul permanent cu marile capodopere ale omenirii și mai ales această calitate specializată de tîmăduitor și păstrător al lor, printr-o permanentă luptă cu ostilitatea distructivă a timpului, acordă activității pictoriței Elena Urdăreanu Herța un nimb mai cuprinzător, innobilînd artistul și cu aura prestigioasă a științei, precum și cu aceea a destoinicului meșteșugar, de tipul renașcentist. Pentru privitorul avizat, este evidentă varietatea experimentului propus și de cele mai multe ori asistăm la un procedeu tehnic selectiv, reprezentînd o veritabilă sinecdocă policromă, însumînd calitățile unor opere citabile, materialitatea, forma și lumina lor, certificînd studiul aprofundat al începuturilor picturii moderne, chiar de la Cimabue, Giotto și îndeosebi Piero della Francesca. Obsesia verticalității monumentale acordată trupurilor umane, cum și a staturii ținute arboricole, a copacului semnificativ al vitalității și dirigenției dar și al transfigurărilor hieratice, atestă o filieră clasică îndelung studiată în mai toate pinzele expuse acum și putem cita la întimplare lucrările: *Rădăcini*, *Fata Morgana*, *Iluzie*, *Figuranți*, *Pantomimă*, ori cu atît mai explicit, *Erupție*, *Coloane fragile* și *Efigii*.

Un loc deosebit în expoziție îl ocupă lucrarea *Simpozion*, o compoziție orchestrată într-un ritual ciudat cu figuri umane iluminate frontal, răsfrîngînd lumina unei mese de taină. Misterul tragic și epicul implicat incită spectatorul la contemplație.

Profund coloristică și de o transparență diafană se impune și pinza intitulată *Ceramică*, unde cele trei grații boticeliene sint încadrate în metafora danaiidelor, într-o compoziție deosebit de valoroasă. *Gravitația* apropie, tot metaforic, o kinogramă antropomorfă, unor cristalografii dinamice. *Pseudopeisaj* pare o trimitere suprarrealistă, pentru ca *Prolog* să reia problema perspectivei într-un cadru aparent intim, tot cu o masă de taină, dar sugerînd monumentalul pe care l-am mai pomenit. Îndelunga activitate de pictor-restaurator a Elenei Urdăreanu Herța l-a înzestrat ochiul cu o retină impecabilă, sensibilizată la fenomenul estetic pînă la cel mai infim pigment, dragostea ei pentru pictură devenind studiu științific și meșteșug rafinat, într-o elevată îmbinare, ceea ce îi certifică și definește propria sa operă.

TUDOR GEORGE

Hora tuturor românilor

Marii nostri scriitori, indiferent de regiunea căreia au aparținut, reprezintă și exprimă, prin creațiile lor, spiritualitatea românească în întregul ei, cu trăsăturile-i specifice, generale și esențiale.

Poetul George Coșbuc, în perioada cînd nu trecuse încă la București, depunea eforturi excepționale în intenția de a-și depăși condiția de poet al Transilvaniei și a deveni poetul tuturor românilor.

Incorporarea întregului orizont național românesc, grefată pe fundalul vecinicului omenesc, se reflectă cu profunzime în diversele sale creații din această perioadă și — în mod deosebit — în capodopera *Nunta Zamferei*.

Se știe că hora ocupă un loc central în cadrul nunții ca eveniment capital din viața omului, a satului, a poporului. Balada *Nunta Zamferei* se de-

finește la rîndu-i ca un „poem al horei“.

Hora descrisă în această baladă, deși în aparență numai un joc popular transilvănean, un „document viu“ născuțean, cred că este totuși o *hora românească specifică tuturor regiunilor țării, tuturor ținuturilor locuite de români, tuturor românilor*. Este purtătoare însușirilor fundamentale ale horei naționale unice cu cele peste 1546 de numiri și cu trăsăturile tipice ale variantelor „de nuntă“ dedicate miresei, armonizînd cu noblețea, cu firea și caracterul poporului nostru.

Ea se petrece „în vremea cît s-au cununat“, ca un reflex-păgîn, laic, creat de popor în mod liber, dîncolo de formele stricte ale unui anumit cult religios, incorporînd forța nemuritoare a tradiției străvechi, acumulată liber de-a

lungul mileniilor. Jocul se realizează într-un spațiu deschis, comun, public: „în drum“ („Să joace-n drum după tîlinci“).

Poetul și-a concentrat atenția asupra acestei hore fiindcă e cea mai reprezentativă pentru împrejurarea respectivă și pentru jocul românesc, în general, „cel mai vechi, cel mai răspîndit și cel mai caracteristic și simbolic joc al românilor... constituindu-se prin excelență ca simbol al unității... ca document viu pe care se întemeiază dreptul etnografic și istoric al neamului românesc, prin care se afirmă și se dovedește precis răspîndirea omogenă a elementului etnic național ce formează România întregită“, după cum constata ulterior regretatul G. T. Niculescu-Varone în lucrarea sa fundamentală: „Jocurile naționale românești“.

Poetul Vasile Alecsandri intuise valoarea horei ca „simbol al unității tuturor într-o singură familie“.

Hora descrisă în *Nunta Zam-*

firei după cum am spus reflectă trăsăturile generale ale horei naționale, cu particularitățile variantelor dedicate miresei, în ansamblul horelor de nuntă. E solemnă, ceremonioasă, reținută. Fîind închinată miresei, i se scoate în evidență grația, eleganța și decența feminină.

Fetele sint în număr dublu față de băieți: „Feciori la zece fete, cinci“. Portul e „de sat“. Ritmul pașilor la stînga și la dreapta (cite trei) este caracterizat prin adverbul încărcat de feminitate „linișor“. Desfășurarea respectă, în amănunt, regulile jocului, cel mai frecvent cu cite trei pași la stînga și la dreapta, cu desfășurarea ritmică, în formă de cerc:

„Trei pași la stînga linișor și alți trei pași la dreapta lor; Se prind de miini și se

desprind, S-adună cerc și iar se-ntind și bat pămîntul tropotînd

În tact ușor“.

caracter bărbătesc, ci își păstrează mereu nota de feminitate. Bătutul pămîntului se face „tropotînd“, însă discret, cu eleganță și distincție, ceremonios, atributul feminității nefîind dezis în nici un fel, rîmînd permanent dominator, eăci se dansează „în tact ușor“.

Rețînînd și subliniînd aspectul tipic, puterea de generalizare a exemplului descris de poet în *Nunta Zamferei*, reliefind caracterul reprezentativ al horei pentru întreg pămîntul locuit de români, putem afirma că și de această dată, într-un moment de culme al creației sale, poetul George Coșbuc nu face excepție de la regulă, nu se dezmințe, ci se afirmă plenar ca „poet al tuturor românilor“. Creațiile ulterioare vor confirma în mod strălucit acest adevăr consolidînd ideea că George Coșbuc este poetul întregului neam românesc; „suflet în sufletul neamului său“.

DANIELA CHIMIREA

ESTE OPERETA UN GEN ARTISTIC DESUET ?

Este opereta un gen artistic desuet? Este opereta o formă de expresie artistică ce nu mai corespunde sensibilității noastre bombardate de spectacole moderne? Nu mai este opereta capabilă să exprime, cu mijloacele-i bine știute, simțirea și dorința de frumos a omului contemporan? Întrebările nu sînt deloc retorice. Nu puțini oameni și le pun cu acuitate știind, din profesionalism, din bogată experiență, că opereta poate cuprinde, pe mai departe, pe spațiile sale, convingător artistic, pregnant, ceea ce face parte din eternul omănesc. Fără îndoială, opereta se află la o răscruce. Capătă și noi forme de expresie — vezi musicalul. Cîștigă noi categorii de spectatori — copiii și adolescenții. Cochetează cu mijloacele tehnice moderne. În același spirit al spectacolului total, al risului, cîntului și dansului. Are, în continuare, de partea sa, cîntecul frumos. Firește, nu e ușor, tocmai acum în tot mai

bogatul peisaj de spectacole și divertisment, de educație și dans, de idei și concepții artistice nu o dată interesante, captivante. Deci, subliniem noi, și sublinierea nu e numai a noastră, opereta nu e un gen „terminat”. Demonstrația au făcut-o și manifestările organizate de Consiliul Culturii și Educației Socialiste la Teatrul de stat de operetă din București în zilele de 22 și 23 octombrie cînd a putut fi vizionat spectacolul pentru copii „Soldățul de plumb” și a fost prezentată o gală a laureaților Festivalului național „Cîntarea României” și ai unor concursuri internaționale, împliniri artistice urmate de un dialog la masa rotundă pe tema „Libretul de operetă și musical și exigențele față de spectacolul contemporan”.

A fost, în tot și toate, o sărbătoare a acestui generos mod de a da vieții chip de artă — opereta pe care o știm cu toții, precum valsul, nemuritoare.

Strălucirea vocii umane

Un florilegiu de glasuri tinere înmănușiate sub semnul profesionalismului și dăruirii prin limbajul artei, sub semnul emoției topite la incandescența creației... Sînt cuvinte ce încearcă să surprindă în arcurile unei singure fraze ambianța, trăsătura definitorie a derulării Concertului extraordinar al laureaților Festivalului național „Cîntarea României” și ai unor concursuri internaționale de canto, organizat sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Agenției Române de Impresariat Artistic și Teatrului de stat de operetă din București, duminică 22 noiembrie 1987. O pleiadă de forțe solistice — reprezentînd diferite teatre muzicale din întreaga țară — au adus în acest amplu program găzduit de podiul operetei bucureștene mărturia unei temeinice școli interpretative naționale, bazate nu numai pe ceea ce înseamnă tehnica de cînt, ci, în primul rînd, pe coordonatele artei autentice. Mari arii de operă — probe de curaj și responsabilitate interpretativă prin însăși „atacarea” lor — au răsunat alături de bijuterii camerale din tezaurul compozițional românesc sau de pagini de largă popularitate aparținînd operetelor de azi și de ieri, într-un mozaic al coloritului vocal și sugestiv.

Prezențe pline de prospețime expresivă, tinerele soliste ale Operetei bucureștene — Bianca Onescu-Ballo (în arii din Culegătorii de stele de Florin Comișel și Mignon de Ambroise Thomas) și Simina Ivan (în fragmente din Lăsați-mă să cînt de Gherase Dendrino și Manon de Massenet) s-au reliefat prin rafinamentul concepției interpretative, degajat cu naturalitate și o evidentă bucurie a comunicării, a dăruirii către public. Creionînd un alt tablou, sopranele Laura Niculescu și Melinda Marton (solistă a Operei maghiare din Cluj-Napoca) au împletit nuanțele lirice subliniate cu cantabilitate în aria din Răspîntia de Florin Comișel și, respectiv, dozate cu sobrietate în liedul La steaua de Tudor Cior-

tea, optînd apoi pentru dramaticismul (cu accente eroice pe alocuri) din Tosca de Puccini sau Traviata de Verdi. Schipările umoristice conduse cu veritabilă vocație scenică de Adriana Mesteaș — piină de vervă și siguranță în Motanul încălțat de Cornel Trailescu și Rosina din Bărbierul din Sevilla de Rossini — și forța dramatică, cu tente de tragism uncori, a Andreei Borry (în Mariana Pineda de Dora Popovici și Puterea destinului de Verdi), au conturat două interesante profiluri ale Operei Române din Iași. Dificultatea deosebită a unor liederuri moderne — de Aurel Stroe și Dumitru Capotașu — alăturată unor alte opțiuni stilistice solicitînd multă finețe (Mozart și Massenet) a caracterizat aparițiile sopranelor Emilia Ciurdea și Florența Marinescu de la Teatrul liric din Constanța. Individualizate timbral, vocile ample, bine lucrate ale Leontinei Văduva-Ciobanu, Ancăi Dămăceanu, Mariei Diaconu-Popa și Lilianei Dumitrache (marcată însă puternic de emoția momentului) au demonstrat căldura și maleabilitate expresivă, dublate de ceea ce s-ar putea numi „prestanță scenică”. Încluderea pe arii a numelor Angelei Burlacu și Ruxandrei Donose — încă studente ale Conservatorului bucureștean — a certificat deja un form „statut” artistic pe care cele două interprete l-au onorat prin evoluții de o deosebită tinută vocală, în pagini de referință ale repertoriului propriu vocilor lor. Într-un „peisaj” sonor abundînd de registre înalte, cele trei glasuri aparținînd solistilor Gabriel Năstase (pus în lumină cu energie și aplomb), Alexandru Moisiuc (conferînd proporții statuare eroilor săi) și Mircea Moisa (cu căldură și melancolitate) s-au reliefat nu numai prin „culoarea” lor, ci și prin rigoarea și fermitatea abordării partiturii.

Voci aplaudate, voci ce dădădesc acum un nivel artistic ce ne îndreptățește să așteptăm noi și noi împliniri ale școlii noastre de canto!

„Nu e cazul să îmbrăcăm prințul în blugi !“

Sub lumina reflectoarelor, pe scena sălii Mici a Teatrului Național din București, și-au dat întâlnire, într-o dimineață, oameni a căror viață se intersectează cu opereta: compozitori, interpreți, regizori, scenografi, coregrafi, muzicologi. Zeci de oameni de înaltă specialitate încercînd să contureze un fapt pe cit de simplu, pe cit de complicat: nașterea unei emoții artistice

și întâlnirea ei cu omul zilei de azi. În operetă și prin operetă. Și nu o dată a fost adus în prim-plan un „andrisant” deosebit de important pentru plicul albastru în care se află, precum o floare de colț presată, un sentiment frumos din această „țară a surisului” care este opereta. Am notat cîte ceva din cele ce s-au spus cu pricepere, drag și pasiune pentru operetă.

H. MĂLINEANU, compozitor : „Lista de la Uniunea Compozitorilor arată că în ultimii ani s-au scris musical-uri”. În operetă e necesară întrebuintarea unui limbaj la zi. „Decisivă este maniera de realizare a spectacolului”. „Cert, este nevoie de mai multe lucrări de operetă și de musical-uri”. „Dar, să nu uităm ce-a spus Euripide — Ca să plîngă el, spectatorul trebuie să mă doară înăuntru pe mine, autorul”. „Și

de asemenea ce-a zis Niculescu Buzău — la teatru ori se ride, ori se plînge, restul e tuse”.
PETRE CODREANU, muzicolog : „Spectacolul de operetă este astăzi un spectacol de echipă”. „Orice dezbateră despre operetă trebuie să pornească de la idee, temă, text”. „Teatrul musical este o chestiune a tuturor. El trebuie să se nască din dragoste de teatru și din dragoste de public”. „E împede, opereta nu este un

gen desuet”.

VICTOR VLASE, coregraf : „La operetă se produce acum un schimb de generații, atît pe scenă, cît și în sală”. „Cînd vorbim de operetă trebuie să vorbim despre spectacolul total, cît și despre actorul total”. „Sînt absolvenți de la școlile de dans care nu știu să facă un tur de vals !”.

GEORGE ZAHARESCU, regizor : „Am făcut un experiment cu un tînăr care a vizionat într-o săptămîna un spectacol de teatru, unul de operetă, altul de operetă. Cîteva concluzii: muzica este elementul principal, textul trebuie să fie în logica vieții și nu artificios, e nevoie de mai mult loc și de mai mult credit metaforei scenice”. „Spectacolul muzical trebuie să-și creeze și el o nouă dinamică și capete imprevizibil”. „Decorul să aibă și o funcție dramatică, să nu fie static, ci să sugereze bogăție de imagini și subtext”. „Cînd construim un spectacol să ținem seama de interesele spectatorului tînăr”.

CONSTANTIN CÎRJAN, libretist : „M-am întîlnit și eu cu spectatorul tînăr, aplauda de zor «Nabucco». Problema modernității la operetă este o falsă problemă”. „Chestiunea este de a ști să subliniezi valențele etern omenești”.

SAȘA GEORGESCU, libretist : „Nu cred în succesul operetelor în care se lipește o muzică pe un text chiar bun, premiat”. „Musicalul corespunde mai mult necesității de a trata teme de actualitate. Musicalul este văr bun cu spectacolul de revistă și cumnat cu opera”.

GEORGE GRIGORIU, compozitor : „Îmi repugnă ideea de operetă tradițională. Nu există decît operetă !”.

AUREL MANOLACHE, dirijor : „Spectacolul de operetă, dacă e firesc, n-are cum să displice. Nu e cazul să îmbrăcăm prințul în blugi”. „Desigur, nu se mai potrivește niste modalități de expresie artistică, dar este un gest de înalt patriotism ca, astăzi, compozitori, libretiști, regizori, alți creatori, să-și unească eforturile mergînd pe linia bogatei tradiții a operetei românești, contribuînd astfel la educarea patriotică și estetică a omului zilelor noastre”. „Actul nostru artistic să contină sentimente pe care noi le trăim cu adevărat”. „Pledgez pentru «actorul total»”.

Intr-adevăr, opereta trebuie să ridă, să cînte, să danseze. Nimic mai firesc!

Pagină realizată de ANCA IOANA ANDRIESCU EUGEN MIHĂESCU

Opinii „lirice”

● **ADRIANA MESTEAȘ — solistă a Operei române din Iași.** De cîțiva ani preocupările mele se concretizează într-o muncă susținută de abordare, de cuprindere a repertoriului românesc actual și trecut. Și în acest sens am trait bucuria de a obține — în anul 1986 — premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor pentru merite deosebite în propagarea muzicii românești. Genul operetei se înscrie cu consecvență în activitatea mea curentă, chiar dacă pe prim-plan se află repertoriul de operă, de lied, cel vocal-simfonic. Față de aceasta, opereta îmi oferă nu numai posibilitatea de a mă „desfășura” în domeniul vocal, ci îmi prilejuiește o permanentă căutare a valențelor actoricești, deci un plus de complexitate, de diversitate a exprimării artistice.

● **SIMINA IVAN — solistă a Teatrului de stat de operetă din București.** Preluînd — împreună cu alți colegi de generație — ștafa prestigioasă a acestei scene, trăiesc în fiecare spectacol prilejul de a mă confrunta cu exigențele acestuia, cu realizările celor de aceeași vîrstă, de aceeași breaslă. De fiecare dată trebuie să reușești să îți afirmi personajul în datele cerute și să... confirmi față de tine însuși, față de ceilalți. Trebuie să... convingi.

● **RUXANDRA DONOSE — studentă la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”.** Onorant pentru mine prilejul de mi s-a oferit de a participa la acest concert, alături de unii dintre cei mai valoroși cîntăreți ai țării noastre, un prilej de cunoaștere reciprocă a stadiului în care ne aflăm în evoluția noastră profesională de confruntare cu exigențele scenei, publicului, de reliefare a opțiunilor îndreptate către diferite genuri și stiluri ale repertoriului vocal. Consider acest tip de concert necesar și întotdeauna binevenit, din toate punctele de vedere. Am înțeles încă o dată că există o deosebire esențială între a executa și a interpreta o partitură muzicală, interpretarea — în logica expresiei autentice — fiind singura în măsură să reflecte calitățile reale ale artistului creator, autentic și modern. Din această perspectivă, drumul spre perfecționare nu poate fi oprit la virtuozitate în sine, ci el trebuie să conducă spre cucerirea emoției, ca fapt de comunicare artistică.

În proză, spectatorii

● Binevenită această gală a tinereții și măiestriei ca o nouă dovadă a valorii artei interpretative românești. Binevenită cu atît mai mult cu cit a reunit voci de pe scenele lirice ale țării, despărțite de sute de kilometri, dar unite de un fior comun al dragostei față de capodopere ale muzicii românești și universale. (IOANA DOBRINESCU — profesor).

● Un astfel de concert reprezintă un eveniment, căci, totuși, sînt puține ocaziile de a asculta atîtea „forțe interpretative” înmănușiate pe aceeași scenă. În ceea ce mă privește, în această seară am făcut cunoștință cu mulți tineri cîntăreți talentați — nume noi pentru mine, dar și cu acea lume sonoră proprie unor lucrări ce abia acum mi s-au dezvăluit. (SIMONA ȘTEFAN — laborant I.C.P.A.).

● N-aș putea spune că sînt un spectator fervent al operetei, sau al operei. Dar cred că nu numai pentru cei asemeni mie, acest concert — prin varietatea momentelor sale solistice — a deschis și înfățișat largi orizonturi ale universului pe care îl constituie spectacolul muzical. (IOANA STERIADE).

● Aceeași gamă a trăirilor umane: aceleași și mereu altele, acordate în rezonanțele fiecărei epoci, ale fiecărui autor, fiecărei lucrări și chiar ale fiecărui spectacol în parte. De aici emoția și vibrația receptării, prospețimea și culoarea fiecărei seri. De aici căldura și accesibilitatea, transmiterea directă a expresiei artistice ce transpare din comunicarea vie dintre scenă și public. (MATEI NICULESCU — student).

DIALOG

● **ELVIRA DONICI, București.** Poemele de dragoste pe care mi le-ai trimis sint, într-adevăr, de dragoste, dar nu sint poeme. De ce îți faci neapărat să fie publicate? Mai bine trimiteți-le direct celui în cauză și nu obligați mi de cititori să ia cunoștință de corespondența dv. privată.

● **HEE MATEIANU, Galați.** Nu cunosc limba în care mi-ai scris. Să-mănă cu limba română, dar foarte vea.

● **M.T., Sinaia.** „Dețin o carte cu autograf de la Nichita Stănescu. Cum la citi credeți că poate fi evaluată?” Nu știu. Mai ușor ați putea fi evaluat dv.

● **MARCEL DRAGNEA, Timisoara.** Nu este nevoie să precizați în legătură cu fiecare poem, în ce împrejurări l-ați scris. De aceasta se vor ocupa istoricii literari, dar numai în cazul că veți ajunge un mare poet. Dacă nu, nu.

● **SINZIANA D., Craiova.** Cu citiți mai mult, cu atit o să vă dati seama mai bine ce trebuie să citiți. Puteți, începe, deci, cu orice.

● **DEMOSTENEZ SOPRON, Cluj-Napoca.** Este binevenită propunerea dv. de a ne trimite traduceri din poezia americană contemporană, cu atit mai mult cu citi textele pe care mi le-ai pus la dispozitie drept mostre — fidele sau infidele față de original, aceasta n-am putut verifica, deoarece nu dispunem de versiunea engleză — se remarcă prin simplitatea și eleganta expresiei. Reproduc deocamdată poemul *Rebelul* de Mari E. Evans și aștept și alte traduceri: (de preferență însoțite de câteva date despre autorii respectivi):

„Cind voi / muri / sint sigur / că voi avea parte de o immortalitate / mărețată. / Din curiozitate, / necrezătorii / vor veni să vadă / dacă / sint eu ade-

Poemul săptămîinii Elegia simetriei

Culorile apuneau într-o paloare,
Iubirea aprindea pădurea boreală,
Se aplecau cuvinte sub ninsoare
Eram curaj, erai sfială.

Lanuri de gheață clopoțeau din
spice
Și cintecele rîcoșau pe suprafața
cheală,
Luna nu mai putea să se ridice,
Erai curaj, eram sfială.

Căldura sudului se infiltra nocivă,
Febra țîșnea din inoială,

Printre banchizele-n derivă
Eram, erai curaj, sfială.

O, simetrie a tandreții,
Punctind echidistant un fel de
scală !
Tu singură zidești pereții :
La nord curaj, la sud sfială.

PAUL ANDRONE
Buzău

văratelea / mort... / sau încere doar / să le fac noi probleme.”

● **MARIAN MUNTEANU, Drobeta Turnu-Severin.** Modernitatea unei creații lirice nu constă în absența ritmului și rimei. Ar fi simplu !

● **ION DOBRE, București.** N-am înțeles nimic din poemele dv. : „Trec trecerea peste gherghel și lumea tristă ca o nicovală asimetrică franjuri de sită se aprind și o nouă ascensiune derutează fiecare clepsidră” etc.

● **D. POPESCU, Slatina.** Floarea presă mi-a plăcut, dar nu pot s-o public.

● **CORIOLAN SUCIU, Arad.** Bineînțeles că mă interesează și articolele de critică literară. Le aștept.

● **ANAMARIA CRISTEA, București.** Din cele 120 de pagini de roman am citit — recunosc — doar 20, dar cred că a fost suficient ca să-mi dau seama că vă lipsește cultura și că nici limba română nu o cunoașteți bine. De exemplu, afirmați la un moment dat : „Primăverile în București sint pline de parfum și nimeni nuși permite să stea la domiciliu. Ei ies și se plimbă și se duc la iarbă verde unde se revarsă natura.” Cind se revarsă natura, mai merge, dar cind se revarsă ignoranța...

O posibilă carte

De mai mulți ani, un tânăr și talentat autor din București, Adrian Socaciu, scrie scurte satirice — unele atit de reușite încît ajung să circule, asemenea unor creații folclorice. De un deosebit succes (oral !) se bucură, de exemplu, un fel de sermă al său, intitulat: *Poetul metafizic Vasilescu și prietenul său, pictorul Leonardo*. O editură mai întreprinzătoare i-ar putea propune lui Adrian Socaciu — pentru că el, oricum, nu va lua niciodată inițiativa — să alcătuiască o carte din aceste texte. Ar fi o altă carte bună în sens filozofic, dar și spiritual, lăsa un scurt fragment dintr-o schiță cu titlul *Vernisaj* :
— Afară-i o căldură cumplită, se plîșe poetul

metafizic Vasilescu, imediat după ce intră. Ceva ce nu s-a mai pomenit. Pe drum incoace, aveam senzația că umblu printr-o supă incinsă și respir aceeași supă, iar pingelele mi se lipeau literalmente de asfalt. În tramvai, cel puțin, era cam ca la saună — numai că acolo te duci cind și dacă ai pețit, pe cind cu tramvaiul n-ai încercat. Giflam tot cu limbile scoase ca dușii pe canicula. Par și simplu imi venea să mă răstolose la scrove, așa, fără motiv. La vînt, de pildă : pe aștia îi poți beștele oricind, nu de motive deocamdată, dar nu mă ștream în stare să deschid gura.
Pictorul Leonardo, obișnuit cu stilul arțăgos al amicului său, zîmbi îngăduitor. În fapt, Vasilescu

era o fire blajină și-un suflet încăpător ca un bloc cu zece etaje : la el, însă, bombăneala căpăta-se statut de trăsătură de caracter, în genul simțului onoarei la personajele lui Corneille sau al inclinației spre adulter la personajele urmașilor lui Corneille. Înzeștrăt din născare cu urzici sub limbă, poetul se arăta veșnic nemulțumit de oricine și orice, în maniera acelor babe care nu lipsesc din nici un loc public și fac deliciul vinzătoarelor sau al preocupărilor : asta, însă, nu-l împiedica să fie deosebit de popular printre comitari, iotre care — lucru rar în bransa sa — nu înzagăstra nici un dușman declarat.
— Normal ca-i cald, în iulie — surise Leonardo.”

Pasaje reușite din texte nepublicabile

„Iubire vinătoare de puncte cardinale“

„Umbra pura ta zbatere către noapte“

(NUTA GULIMAN, București)

„trag edecarii valsul“

(EMIL ALBIȘOR, Vinju Mare, Mehedinți)

„S-a făcut liniște ca-n rugămintea unei vietăți nevorbitoare“

(FERNANDA, Craiova)

„Tremur ea roua pe frunze la gindul că nu mă vei iubi. Iar tu, din numele meu, poate, doar o vocală mai reții“

(LILIANA CIOBANU, Vaslui)

Umor involuntar

„Stimate tov. Alex. Ștefănescu, mie să nu-mi răspundeți cu ironii sau cu ceva negativist. Eu n-am scris o poezie la viața mea, am scris multe și știu unde să mă adresez.“

(VALERIAN IONESCU, Constanța)

Rubrică realizată de
ALEX. ȘTEFĂNESCU

ABC-retro

Cind scria aceste rînduri, Cezar Petrescu nu sesise încă din copilărie dar îi bîntuiau, deja gînduri de adolescent năvalnic. Și parcă se și simțea o ușoară boare dinșpre personalitatea lui Radu Cernă din „Intunecare“.

Viitorul romancier nu avea, cind scria aceste rînduri, decît 12 ani și jumătate, după cum ne mărturiseste Smaranda Chibăta (măbila soră a scriitorului) prin a cărei bunăvoință prezentăm tinerilor cititori ai „Suplimentului literar-artistic“ acest text plin de sugestii în ceea ce privește scriitorul de mai tîrziu.

Vom publica, ori de cite ori ni se va voi prilejui, texte ale marilor noștri scriitori de pe vremea cind ei „înșiși se aflau la... A.B.C.

Spre Cămin

„Spre cămin !... am plecat în altă țară că-mi voi făuri acolo un viitor mai sigur, o viață mai liniștită... am muncit mîngîindu-mă numai cu această speranță... dar încetul cu încetul un dor mă consuma, un dor de cei de acasă... munceam, dar gîndul imi fugea la țara-mi scumpă, la iubiiții frați, la dulcii părinți, la acei care nu m-au uitat... și acum mă reintore în mijlocul acelor, între care am petrecut dulci ani ai copilăriei... Cu drag privesc prin geamul vagonului... departe, în zarea albastruie, unde cerul se unește cu pămîntul, unde de-abia se disting falnicii noștri munți, santinela apărătoare a neamului Românesc, a țării, pe care nu speram s-o mai revăd... amefit de legănatul regulat al vagonului, las ochii să se închidă, pentru a mă transporta în lumea visurilor... Mă aflam într-o pădure, nepătrunsă încă de piciorul omenesc și culcat pe covorul de verdeală a unei poene, priviam la cerul albastru visător... de-odată, o dungă fulgerătoare, vestitoare a durerii brăzdează

apusul purpurii, însingurat pe stîmbele rate ale soarelui... de-odată pădurea începe a-și frământa frunze, scutit o melodie tristă... și, încetul cu încetul, arborii se deschid, dînd drumul să se rostogolească din tulpina fiecăruia cite un craniu, care rînjind se apropie de mine, dar o putere necăzută mă ține fixat în loc, descurajat ridic mina pentru a mă apăra și... de-abia ating cu virful degetelor creștului care se apropie de mine mai îndrăznet, cind un fior de gheață imi pătrunde tot corpul... tresărind, deschid sperios ochii, mine imi amorfise pe geamul rece de răcoarea dimineții... Dau drumul geamului și respirînd cu neșaf aerul răcoros și parfumat al dimineții, privesc cu drag pămîntul roditor al scumpei României : privesc, cum falsicii țărani cu pieptul gol, scaldat în primele rate ale soarelui care măreț se ivește după munți încoronînd orizontul cu coroana sa purpurie, muncesc cu siguranță indeplinind blestemul lui Dumnezeu „și-ți vei cîștiga în sudoarea feței piinea cea de toate zilele“...

„Un șierat prelung și tremur se oprește... mă cobor iute, imi arunc ochii pe peron, dar în zadar !... nimeni !... un șior imi pătrunde corpul și dar am scris la toți ! m-au iubit numai pentru un moment ?... și acum rețin ca un străin în țara mea... nu ! nu se poate ! din nou imi arunc ochii pe peron... trist imi

Cezar Petrescu, elev al Liceului Național din Iași ; 13 aprilie 1910

îndrept pașii spre ieșire... pentru a treia oară, mă retrag sfios, cind nu zăresc pe nimeni... În zare, de-abia se distinge satul natal, de-abia se distinge Domnești, satul atit de dorit... grăbit trec prin sat. Oamenii mă privesc lung făcîndu-și din mîini paravan ochilor, nimeni nu mă cunoaște, mă cred un străin... pe mine care cunoșteam și cea mai ascunsă cărare, și cea mai depărtată poiană !... Ca prin vis mă opresc înaintea casei părintești, sfios deschid portifa, încet într-o ogradă dar nimeni nu se ivește ! bietul Castor ; slab,

sare lătrînd răgușind la mine, și după ce m-a recunoscut vesel sare împrejurul tovarășului său de nebunii... sărmanul numai el nu m-a uitat... dar eu n-am vreme să-l dezmiard, o presimțire mă indeamnă, ca un fulger mă reped în casă, un miros de mușcăi imi lovește nasul... incolo totul e ca de obicei, atunci, pricip eu crudul adevăr !... așa dar e prea tîrziu !... Blestemată fie ora în care am plecat ; în care i-am părăsit lăsîndu-i pradă durerilor !... Pentru ultima oară ies din casă... de care sint legate atîtea amintiri duioase, atîtea taine ascunse !...

„Și tu sărmane amice te-ai stins ca o stea, ai licărit numai pușin pentru a te stinge în haosul de întuneric, te-ai stins blestemînd poate, sărmane Titu, pe acel care deși și-a fost sincer, deși nu te-a uitat te-a părăsit numai pentru o singură idee, o singură halucinație, un singur capriciu, o singură iluzie făurită de mîntea sa bolnăvicioasă și eu sărmane ? te credeam ne-drept, credeam că m-ai dat uitării !... cită deșertăciune într-un suflet omenesc... ! Cu gulerul ridicat ies în mijlocul străzii gîndind unde să pornesc, stînd nedumerit, pe cind un glas imi răsuna în ureche :
Ești singur ! gîndește-te numai la citeva din dureri, „la ce te-așteaptă, gîndește-te că un glonț e de ajuns pentru a scăpa de chinuri“.

Cu tîmplele arzînd plecai în neștire, cugetînd la neputința omenească față de voința destinului.

CEZAR

1905, 27/V, ora 11 și 10 minute

Marele Canion văzut de aproape

Grand Canyon! Il cunoșteam de mult, din cărți, de pe ilustrate, dar mai ales din filme. „Western“-urile tinereții îmi aprinseseră imaginația. Mai toate vedetele Hollywood-ului, majoritatea monștrilor sacri ai ecranului tur-naseră acolo marile capodopere ale genului. Era un motiv în plus de a aștepta întâlnirea cu Marele Canion cu emoție. Și așteptările nu mi-au fost cituși de puțin înșelate. Ba, aș putea spune, au întrecut orice imaginație.

Format în urma presiunii violente din interiorul pământului și sculptat de eroziunea permanentă a râului Colorado — apărut, după estimările specialiștilor, cu 10 milioane de ani în urmă — Marele Canion se înfățișează vizitatorului ca o șocantă operă de artă datorată exclusiv naturii. Nimic pe glob nu se poate compara cu această prăpastie de dimensiuni gigantice: lungimea — 349 km, lățimea între 6 și 29 km, iar adâncimea atinge în unele zone 1600 m. Și astăzi riul continuă să muște cu nesăț din malurile sale, transportând, cu o viteză de 19 km/h, zilnic o cantitate de peste 90 mi-

lioane tone de nisip și mil.

Avionul bimotor aparținând companiei „Scenic Airlines“, cu care, în circa o oră facem turul Marelui Canion, zboară la mică înălțime. Nu are decât 12 locuri, pare o mică pasăre în comparație cu spectacolul grandios din jur. Pilotul este, în același timp, un ghid desăvârșit, oferind perma-

suri. Și totul îți pare un uriaș ocean de culoare — pe lângă rolul de sculptor, natura și l-a asumat și pe acela de pictor — în care sarabanda nuanțelor de brun, mov, roșu, violet, albastru, verde se înlanțuie într-o veritabilă simfonie coloristică. Este efectul rocilor — granate, șisturi, granituri, calcare — provenind din diverse structuri geolo-

gia ce ne-o provoacă. Și explicațiile curg la cascade în continuare. Marele Canion a fost locuit din vechi timpuri de indieni ale căror urme se păstrează până în zilele noastre sub forma unei rezervații de indieni din tribul Havasupai. Multe din stăncile de pe versanții Canionului — Tronul lui Wotan, Templul lui Brahma, Templul lui Vișnu, Piramida lui Keops, Templul lui Siva — au rezonanțe mistice, ele fiind considerate de indieni ca sfinte, locuite de spirite. Astăzi Marele Canion, această veritabilă carte în care se poate citi istoria creării Terrei, evoluția vieții pe pământ, este transformat în parc național, expresie a cultului pronunțat al americanilor pentru conservarea monumentelor naturii.

— A trecut o oră, dar cind a trecut oare? Turul s-a încheiat, avionul stervează. Te întorci, aproape involuntar, mai privești o dată în urmă magnifica panoramă, unică prin mărime, formă și culoare, și nu poți să nu te gîndești la milioanele de ani despre care vorbesc rocile și, de ce nu, la rostul omului pe acest pământ...

C. VRANCEANU

nent prin microfon explicații receptate de fiecare pasager la cascade. Este o călătorie de o frumusețe care îți taie pur și simplu, respirația. Panorama este fără egal: formațiuni de rocă uriașe, sculptate natural, care se constituie fiecare într-o pagină de istorie, cimpii verzi, veritabile oaze într-un deșert arid, zone cu păduri întinse, cactuși imenși, lacuri și vulcani stinși, cascade spectaculoase — cascade lunii depășește în înălțime Niagara — piscuri alternind cu abi-

gice — și care reflectă, în razele soarelui, culori ireale, de vis. Pliantele turistice menționează că, la fiecare oră a zilei, culorile își schimbă nuanța și, după cele văzute, cred că nu este nici o exagerare. Privești, uimit și fermecat, spectacolul din jur, tresărind uneori cînd micuțul avion se apropie vertiginos de cite un versant din fașă. Pilotul, care face poate a mia oară un traseu pe care îl cunoaște perfect, se joacă, pur și simplu, cu manșa, amuzîndu-se din cînd în cînd de emo-

TABELA de MARCAJ

La Verona, sub balcon

La vremea asta-n cupele europene nu sînt decît vreo două revelații, dintre care una se numește Sportul Studentesc. S-a convins, mai nou, și Hellas din Verona, fostă campioană a Italiei, club cu firmă mare, de neon, cu stadion pentru 50 000 de tifosi și cu danezul Elkjaer Larsen pe post de Julietă veroneză, dăruit cu milioane autentice aproape lunar! Verona-i sub balconul lui, aplaudîndu-i chiar și pasele la adversar, gustîndu-i driblingul și șutul și răsfațul, deși, la o adică, mare lucru n-a făcut în fața studentimii din Regie. De fapt, n-a scos decît un penalty, aruncîndu-se-n careul nostru cu capul înainte, de parcă plonja în apă. A fost plonjonul disperării (era 2-1 pentru veronezi), iar arbitru elvețian Sandoz, pricepînd că-i pus să joace rol de calcu pentru gazde, a fluierat la penalty cu convingerea pe care o avem și noi că n-a fost nici vorba de așa ceva! După meci, la 3 la 1, tribunele-o dăduseră pe focuri bengale, neștiind sau nemămurînd să-și amintească bucuria similară a danezilor din cartierul Brøndby, la 3-0 pentru dinșii, cu vreo patru săptămîni în urmă. Nu de alta, dar întreg sejurul italian al Sportului Studentesc a semănat perfect cu drumul de la Copenhaga. Intui de toate, ploaie deasă și interminabilă, în chip de bun venit pe-aerodromul din Veneția. Gondole n-am văzut decît din avion, adăpostite pe sub streșinile vechi, deși puteau icși la drum, pe-autostrada spre Verona, unde piraietele giroiau cu-aceeași veselie care ne-ncerca și pe noi, sub un cer albit de darnic și de-nourat! Echipa s-a cazat într-un hotel de patru etaje, la 15 kilometri de oraș, iar pînă miercuri seară, la ora nocturnă, n-a contemplat decît aceeași ploaie venețiană, venită după noi, pînă la Verona. Și, dacă peisajul tot semăna ca... două picături de apă cu cel din Copenhaga, așa a fost și meciul, dirijat de maestrul elvețian Sandoz, prieten apropiat, probabil, cu luxemburhezul Philippi. N-am auzit nici-un confrate italian să se declare mulțumit de ce-a jucat Verona, deși mai toți spuneau că scorul e ●● la sută din calificare. Golul lui Coraș le-a plăcut și le-a vorbit despre retur pe românește, iar noi am plecat spre casă mușiacînd. Acum ne trebuie numai 2-0 și vor juca și Giro și Munteanu și iarăși nu se vor găsi bilete în Regie!...

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

PROIECT PENTRU MONUMENTUL UNIREA PRINCIPATELOR de DIMITRIE PACIUREA

gips, 1,29 m, nesemnat (1909), Muzeul de Artă al Republicii Socialiste Românie

La concursul pentru ocuparea catedrei de sculptură și de modelaj pe care l-a organizat, în septembrie 1908 Școala de arte frumoase din București, comisia examinatoare a indicat candidaților, între care și Paciurea, să execute fiecare o machetă pen-

tru un Monument al Unirii Principatelor.

Proiectul lui Paciurea, reunind simbolurile heraldice ale stemelor celor două Principate — burezul moldovean și acvila munteană — a fost elogiat de contemporani ca cel mai reușit dintre toate (cea ce

i-a și adus autorului, nu fără o serie întreagă de peripeții, postul rămas vacant). Nu mai este vorba de o alegorie banală, cu iz romantic, ci de un grup surprins în mișcare: rotirea helicoidală a aripilor pajurei se mariază în chip fericit cu fuga maiestuoasă a zimbrului. Cu grumazul vinjos și incomat, lăsat în jos, într-o încordare furtunoasă, țarul pare să-și unească forțele cu cel de-al doilea personaj zoomorf ce-și filfiie amplu aripile. (ADRIAN POP).

Gabriel Garcia Márquez

Spre deosebire de celelalte încăperi, care se aflau la bunul plac al stricăciunilor și al adierilor răufăcătoare ale portului, biblioteca a avut dintotdeauna liniștea și mirosul unei abații. Născuți și crescuți în superstiția caraibiană de a deschide uși și ferestre pentru a chema o răcoare ce nu există în realitate, doctorul Urbino și soția sa s-au simțit la început apăsați de izolare. Dar au sfîrșit prin a se convinge de avantajele metodei romane împotriva căldurii, care consista în a ține casele închise în topeala de august ca să nu intre aerul arzător al străzii, și de a le deschide complet adierilor nopții. Casa sa a devenit de atunci cea mai răcoasă de sub soarele puternic din La Manga, și era o fericire să-ți faci sista în penumbra dormitoarelor din New Orleans, groaie și cenuși, și vapoarele fluviale cu roată de lemn cu becurile aprinse la asfințit, care purificau cu un torent de muzică murdăria de cloacă a golfului. Era totodată cea mai bună protecție din decembrie pînă în martie, cînd alizeele din nord stricău acoperișurile și-și petreceau noaptea dînd ocoluri ca lupii flămînzi împrejurul casei în căutarea unei crăpături pe unde să intre. Nimeni nu s-a gîndit vreodată că familia stabilită în acele locuri ar fi putut avea vreun motiv să nu fie fericită.

În orice caz, doctorul Urbino nu era în acea dimineață cînd s-a întors acasă înainte de ora zece, tulburat de cele două vizite care nu numai că-l făcuseră să piardă slujba de Rusalii, dar amenințau să-l schimbe la o vîrstă la care totul părea consumat. Ar fi dorit să se odihnească fără griji pînă la so-

sirea orei pentru masa de gală de la doctorul Lácides Olivella, dar a găsit servitorii zăpăciți, încercînd să prindă papagalul care zburase pînă pe creanga cea mai de sus a arborelui de mango, atunci cînd îl soseseră din colivie ca să-i scurteze aripile. Era un papagal fără penne și maniac, care nu vorbea cînd i se cerea, ci numai în ocaziile cele mai neașteptate, dar atunci o făcea cu o claritate și cu un uz al rațiunii care nu erau prea des întîlnite la oameni. Fusese dresat de doctorul Urbino însuși, iar acest lucru îi adusese niște privilegii pe care nimeni nu le-a avut în familie, nici măcar copiii cînd erau mici.

Se afla în casă de mai mult de douăzeci de ani și nimeni n-a știut cîți mai trăise înainte. În fiecare după-amiază, după sista, doctorul Urbino se așeza împreună cu el pe terasa grădinii, care era locul cel mai răcoșor al casei, recurgînd la mijloacele cele mai dificile ale pasiunii sale pedagogice, pînă cînd papagalul a învățat să vorbească franțuzește ca un academician. Apoi, din pur viciu al virtuții, l-a învățat acompaniamentul liturgiciei în latină și unele bucăți alese din Evanghelia după Matei, și a încercat fără izbîndă să-l transmită o noțiune mecanică a celor patru operații aritmetice. În una dintre ultimele sale călătorii în Europa a adus primul fonograf cu pilnie cu multe discuri la modă și alte de compozitori clasici preferați. Zi de zi, o dată și încă o dată de-a lungul mai multor luni, l-a făcut pe papagal să asculte cîntecule lui Yvette Colbert și ale lui Aristide Bruant, care fuseseră desfătarea Franței în secolul trecut, pînă

cînd le-a învățat pe dinafară. Le cînta cu voce de femeie, dacă erau cele ale ei, și cu voce de tenor, dacă erau ale lui, și termina cu niște hohote de ris libertine care erau oglînda perfectă a celor pe care le scoteau servitoarele cînd îl auzeau cîntînd în franceză. Faima calităților sale ajunsese alt de departe, încît citeodată unii vizitatori distinși care soseau din interior cu vapoarele fluviale, cereau îngăduința să-l vadă, iar odată au încercat să-l cumpere cu orice preț niște turiști englezi, dintre mulții care treceau, pe vremea aceea, cu vapoarele bananiere din New Orleans. Cu toate astea, ziua cea mai glorioasă a sa a fost cînd Președintele Republicii, don Marco Fidel Suárez, cu ministrul cabinetului în plen, a venit acasă ca să constate adevărul fatmei sale. Au sosit cam pe la ora trei după-amiază, sufocați de jobenele și de rădăgoțele de postav pe care nu și le dăduseră jos în cele trei zile ale vizitei oficiale sub cerul incandescent de august, și au trebuit să plece tot atît de intrigați pe cît veniseră, pentru că papagalul, de-a lungul celor două ore de disperare, nu a vrut să spună nici cîcioc așa e al meu, cu toate rugămintele, amenințările și rușinea publică a doctorului Urbino, care se încăpătînase cu acea invitație temerară împotriva avertismentelor înțelepte ale soției sale.

Faptul că papagalul continuase să-și mențină privilegiile chiar și după această obrăznicie istorică fusese cea din urmă probă a drepturilor sale sfinte. Nici un alt animal nu mai avea voie în casă, în afara broaștei festoase de pământ, care reapăruse în bucătărie după trei ani, timp în care se crezuse că a

dispărut pentru totdeauna. Dar ea nu era privită ca o ființă vie, mai degrabă ca o amuletă minerală ce purta noroc, și despre care niciodată nu se știa cu siguranță pe unde se află. Doctorul Urbino se încăpătîna să admită că ura animalele, și disimula acest lucru cu tot felul de pilde științifice și pretexte filosofice care-i convingeau pe mulți, dar nu și pe soția sa. Spunea că cei care le iubeau prea mult erau în stare de cele mai teribile cruzimi față de oameni. Despre cîini spunea că nu sînt credincioși, ci slugarnici, că pisicile erau oportuniste și trădătoare, că papagalii americani nu erau altceva decît adaosuri ornamentale, ca iepurii instigau la lăcomie, că maimuțele molipseau de febra desfrîului, și că cocostii erau blestemați pentru că-l tăgăduiseră pe Cristos de trei ori.

În schimb, Fermina Daza, soția sa, care pe atunci avea șaptezeci și doi de ani și pierduse deja mersul de căprioară de altădată, era o iratională a florilor ecuatoriale și a animalelor profetice, iar la începutul căsniciei profitase de nouțetea amorului pentru ca să țină în casă mult mai multe decît dicta bunul simț. La început cei trei dalmatieni cu nume de împărați romani care s-au făcut bucăți între ei ca să cîștige favorurile unei cătele care a onorat numele de Mesalina, căci zăbovea mai mult la nașterea a nouă pui decît să conceapă alți zece.

În românește de MIRUNA IONESCU (Va urma)

„MI-A FOST MAI APROAPE SENTIMENTUL LUPTEI DECÎT AL DRAGOSTEI“

**ÎN EXCLUSIVITATE
PENTRU
SUPLIMENT**

Dialog cu poeta ELLI PEONIDOU — Cipru

De lângă zidul orașului vechi privim peste Vistula. Un cap de pod se desface în evantai, iar panglicile șoselei pătrund ca niște limbi de șarpe spre cartiere îndepărtate. O catedrală gotică iscălește cu turnul cel mai înalt — roșu-cărămiziu — cerul de toamnă al Varșoviei. Creionul ei întors, perfect ascuțit, lasă un autograf în palma lui Dumnezeu. Guma norilor trece însă mereu și nu putem distinge scrisul. Este simbătă după-amiază. Festivalul internațional de poezie va începe luni, dar gazdele încearcă un program pentru delegațiile străine sosite deja. Elli Peonidou este reprezentanta poeziei cipriote. Stă un pic retrasă, înfășurată într-un pardesiu de lină, întinzându-se precădere în fața monumentelor, nu putine în această zonă a capitalei. De altfel gazda noastră, fost student la București, se bucură să dea explicații în limba română. Nu vrea să uite din lipsă de exercițiu, așa că folosește din plin întâlnirea noastră. Mă simt dator să-i comunic poeziei unele informații care mi se par interesante.

Iată monumentul-simbol al Varșoviei: o sirena din valurile Vistulei. Deasupra capului a ridicat sabia-i uriașă care va izbi în curînd. Pieptul sirenei, nervos și plin, împinge îndărăt un vrăjmas nevăzută, încît lovitura de sabie rămîne în urmă, devine concludivă. Vorbim despre sirenele care-l ademenește pe Ulise, obligându-l — spre a nu da curs chemării — să se lase legat de catarg. Eroni — glumesc eu — se comportă aici prudent ca o matusă, stricînd alte, posibile aventuri ale epopeei.

Duminică, Elli Peonidou a plecat cu un grup de compatrioți să vadă casa lui Chopin, la Zelazowa Wola, cale de vreo 50 de kilometri. M-a sunat la întoarcere să schimbăm impresii. Era emoționată. Cu tot frigul, cu toată ploaia, concertul se ținu-se. „Știi că vin aici, în fiecare duminică, interesează-mă, din toată lumea și concertează? Este o grădină veche, cu arbori bătrîni în jurul casei. Poți sta pe o bancă, retras, și asculti muzica marelui romantic“. Cu zece ani în urmă avusesem norocul să ascult și eu un concert la Zelazowa Wola. Am lăsat-o însă să-mi povestească. „În copaci, din loc în loc, sînt montate difuzoare. Marea majoritate a vizitatorilor stau pe alee și ascultă muzică. De altfel casa nu este tocmai încăpătoare. E o idee bună. Nu trebuie foarte mult pentru a produce o emoție de bun gust“.

Interviu pentru Supliment l-am notat într-o după-amiază ploioasă. O măsuță pe colț în liniștita cafenea a Hotelului „Forum“. Înainte ca eu să încep să notez, poeta îmi la carnetul și desenează ceva.

— Iată, acesta este Cipru. Nu-i așa că seamănă cu o palmă în mijlocul Mării Mediterane?

Reprimesc carnetul și recunosc asemănarea insulei cu forma unei palme întoarse.

— Seamănă, adaug eu, cu o frunză de viță ceva mai alungită.

— Nu, seamănă cu o palmă care se opune soarelui. Prima mea carte de versuri, cartea mea de debut, apărută în 1964, se cheamă în greacă „Palami anigmeni ston Ilio“, ceea ce înseamnă cam același lucru.

— Adică?

— „Palmă opusă soarelui“. Uite, privește aici. Satul Vasa unde m-am născut e la 20 de km de Limassol. Aici este Nicosta. Aici Kirinia. Paganos este aici. Acum ai în față așezarea principalelor orașe din Cipru.

— Păcat că nu pot reproduce desenul pe care mi l-ai făcut pentru cititorii noștri.

— Bine. Poți să spui atunci că eu sînt foarte aproape de un loc celebru în mitologie, cel în care s-a născut Afrodita. Într-o poezie a mea, dedicată zeței am scris: „Tu te-ai născut din apă. / Eu m-am născut din țarină“. Satul Vasa este plin de vii și faimos pentru vinuri. În tot Ciprul se face un vin dulce și renumit — Comandaria. Toți creștinii care trec spre locurile sfînte bînd din acest vin. „Tu Afrodita ai băut nețar / Iar eu Comandaria“. Ideea acestui poem este cît se poate de isică. Micuțul Eros, trîznitul, fiul Afroditei, este rugat să fie mesagerul meu. Numai că zeul dragostei nu a vrut să fie mesagerul meu. Țara mea a avut întotdeauna probleme, de cînd eram de cîțiva ani. Eu am primit o educație a luptei din acest motiv. Cipru este o țară frumoasă, o țară a dragostei. Și totuși, pentru fata care am fost mi-a fost mai aproape sentimentul luptei decît al dragostei.

— Cartea ta ultimă, „Clepsidra“, pe care o avem în față și pe care ai binevoit să mi-o dăruiești, ce poezii conține?

— Poezii de dragoste! Acum, la vîrstă aceasta am scris o carte de poezie de dragoste. E situația generală a poetilor din generația mea. Noi, la vîrsta primei iubiri nu am putut scrie despre iubire. Țara mea nu mi-a îngăduit să mă gîndesc că așa putea scrie astfel.

— De ce ar depinde atît de mult poezia de istorie? Sînt poezi care spun că poezia își are istoria ei, oarecum independentă?

— Te-ai uitat la desenul patriei mele. Știi cît este de mic Cipru? Dacă pe o hartă normală a lumii se

asează un ținar și alege locul țării mele, el o acoperă. Cipru e o țară atît de mică încît o acoperă un ținar. Și așa mică, trăiește un valcan de probleme. Eu trăiesc sentimentul patriei mele așa cum o mamă trăiește sentimentul dragostei pentru copilul ei. Am scris un poem, este greu să ți-l explic, al conexiunii mele cu patria. Eu îmi respir sînic această țară. Dacă îmi vei cere să vorbesc despre mine, voi vorbi despre Cipru. Iar eu dacă-mi propun să vorbesc despre mine, tot despre Cipru voi vorbi.

— Vorbește-mi despre tine. Despre cărțile tale, despre scriitorii ciprioti!

— A doua mea carte și celelalte sînt despre Cipru. Firește, într-un fel sau altul. Vei găsi sentimentul insulei mele oriunde. Și ca problemă națională și ca problemă politică și ca atmosferă. Eu scriu pe lângă poezie, critică literară, critică de teatru. Mă preocupă problemele filmului. În cotidianul „Haravgi“ care are zilnic o pagină culturală, în „Nea Epochi“, revistă literară, scriu frecvent. Nu vreau să laud scriitorii ciprioti, dar vreau să mă crezi că avem foarte buni poezi, iar cei mai buni critici din Grecia de acum sînt veniți din Cipru. Aș vrea să spun că regretatul Theodoros Piaridis a fost un mare poet. Kostas Montis este — și acum bătrîn — un foarte bun poet. Din generația mea aș cita pe Kiriakos Haralambidis, un sofisticat care nu și-a pierdut sensul angajării, pe Anthos Likavghis, pe Theodoros Stilianu. Eu am realizat de curînd o antologie cu 45 de poezi ciprioti. Alți 5 poezi din antologia mea sînt ciprioti turci. Eu am studiat cu prilejul acestei antologii apărute în străinătate viața noastră literară. Am studiat-o cu multă atenție.

— Sînt mai puțini poezi ciprioti de limbă turcă?

— Înainte de 1974 nu am avut poezi importante turci-ciprioti. Dar după această dată durerea patriei scindate a creat poezie. Noi nu trăim un conflict natural între noi. Am citit poeme impresionante ale dragostei față de Cipru

scrise de poezi turci-ciprioti. E și țara lor, țara lor mamă și ei nu pot fi înamici noștri. Împreună lucrăm, împreună trăim. Ei au început să scrie poeme de dragoste față de acest pămînt al nostru, al tuturor. Într-o revistă am găsit întimplător un poem de Nese Yasin. Ea e o poetă turcoaică. Poemul l-am găsit în străinătate fiindcă noi nu putem să ne vizităm, nu putem să telefonăm unul altuia. Ea spune în acest poem cam așa: „Tatăl meu mi-a spus să-mi iubesc țara / Dar țara mea are două părți. / Pe oare din aceste două părți s-o iubesc? / Tatăl meu nu mi-a spus“. Acest mic poem a devenit un foarte popular cîntec. Se cîntă în amîndouă părțile Ciprului. Marios Tokas a compus acest cîntec. El trăiește la Atena, dar este cipriot.

— Deci un compozitor cipriot-grec a compus un cîntec ne versurile unei poete cipriote de limbă turcă. Și cîntecul e foarte popular. E, dacă înțeleg bine, o probă a puterii poeziei.

— M-am bucurat mult pentru Nese Yasin. Ea e o fată. O poetă foarte tină. Fratele ei a dobîndit premiul academei turce. Dar și ea și noi iubim Cipru. Insula în care ne-am născut.

— Și totuși, Elli Peonidou, acest interviu își propune să fie un interviu despre tine.

— Unele din cărțile mele au fost traduse în Iugoslavia, Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria. Grupaje de versuri mi-au apărut în revistele sovietice. Am primit premii literare pentru trei din cărțile mele. Am primit un premiu și pentru o carte de copii. Carte de povești pentru copiii mici.

— Unde ai primit aceste premii?

— În Cipru. Dar și în Grecia.

— Îți vor apare în curînd poezi și în România!

— Mă bucur. În România am fost mai demult. În 1976. Știu poezia lui Eminescu. Am văzut cite ceva din țară. Am fost cu soțul meu la munte, la Sinaia, apoi la mare. Era anul în care Nadia Comăneci devenise un copil minune al lumii întregi. Sper ca acel concediu să nu fie unica mea întâlnire cu România.

— Eu realizez o dezbatere despre poezie. Tema ar fi poezia la sfîrșitul acestui mileniu. Fără să-ți propun ai răspuns la unele din subpunctele acestei dezbateri. Aș vrea un răspuns direct acum. Cum se zărește poezia spre culmea mileniului, din unghiul de vedere al insulei tale din Mediterana, cea atît de mică și atît de frîmintată?

— Te referi la soarta poeziei într-o eră tehnică?

— Să zicem!

— În mod real poezia este importantă. Am meditat nu o dată asupra acestui lucru. Sigur că tehnologia, atît de puternică și atît de cuprinzătoare, rămîne o amenințare. Dacă noi am face o balanță și am pune de o parte cultura și de cealaltă mașinile ai vedea că tinăra generație, copiii noștri ar alege mașinile. Ei citesc puțin. Ei sînt fiii electronicii. Stau în pat cu un senzor și dau drumul la televizor. Nu vor muzică clasică, ci muzică electronică. Acesta este un înțeles. Dar mai este și al doilea. Omul are nevoie de artă, de poezie, de cultură pentru a se salva pe sine. Prin sensibilitate, înțelepciune și meditație. Poetii, ca și oamenii de știință de altfel, au misiunea să cultive sensibilitatea în sufletul popoarelor lor. Trebuie să cultivăm în sufletul oamenilor credința că acest pămînt e al nostru, al tuturor. Credința în bine se cultivă prin mijloacele artei.

Și acum urmarea Orfeu și Euridice

Intrebi ce fac. Scriu poezia pe care ți-am promis-o acum un sfert de veac. Alături de mine Sapho, insomniile și această bătrîna rodie care rodește neîntreput, aproape banal. Vezi pomii nu se rușinează pentru binecuvîntarea unei țirzii fertilități. Stihurile furnică buricele degetelor, alunecă pe hirtie, devin semințe. Poezia e o faptă de iubire, mîngiind cuvintele, te inflăcărezi și jucîndu-te cu ele, împreună, devii incendiu mistuitor.

Pygmalion și Galatea

Așa se spune: dragostea insufflă viață și marmorei. Nu cumva, din această cauză, marmorele ne fac să murim încet? Nu cumva pentru că am uitat cum se iubește?

Oricine ar fi fost în locul lui ar fi întors capul. De ce-l condamnați? Acel susur al peplumului ei și respirația ei numai aromă pe care în visele noastre ascunse le indoim dimineața în cearșafuri. El cel puțin știe că a pierdut-o pe propria-i răspundere.

Clepsidra

Ai spus: Hrănim viitorul. Din căușul palmei nisipul se scurge în nisip.

Atunci am ris. Acum, scufundată în acum irevocabil mă întorc infometată în atunci, lată nisipul se scurge și cuvintele pe care le-am spus și nu le-am spus s'nt aici. Pe toate le sculpează

Traducere de APOSTOL BUȘULENGA

LUCIAN AVRAMESCU

